

JAARVERSLAGEN 2022

NB: dit is de eerste, nog niet geredigeerde versie van Deel II van het Jaarboek *Archief 2023* (*Jaarverslagen*) , te verschijnen in december 2023

1. Bestuur
2. Samenstelling bestuur, werkgroepbesturen, commissies en administratie
3. Coördinatiecommissie voor de Verzamelingen
4. Conservatoren
5. Commissie Jeugd
6. Commissie tot redactie van *Tijdschrift Zeeland*
7. Commissie tot redactie van Archief & Werken
8. Commissie tot redactie van Archief Jaarverslagen
9. Commissie Communicatie
10. Webredactie
11. Werkgroep Cultuurhistorie
12. Werkgroep Geologie
13. Werkgroep Muziek
14. Bijlage: Chronologisch en toegelicht overzicht van een selectie van aanwinsten voor de collecties in het jaar 2022

1. Jaarverslag van de secretaris van het bestuur over 2022

Bestuursvergaderingen

Het bestuur heeft in het verslagjaar 10 keer vergaderd, op 12 januari, 16 februari, 16 maart, 20 april, 18 mei, 1 juni 2022, 14 september, 19 oktober, 16 november, 21 december.

Algemene Ledenvergaderingen

Er zijn twee Algemene Ledenvergaderingen gehouden, te weten op 1 juni en op 16 november. Beide vergaderingen vonden plaats in de Zeeuwse Bibliotheek in aanwezigheid van de leden.

Op 1 juni was er na het officiële gedeelte een wijnproeverij met een lezing over de geschiedenis van de Zeeuwse wijnhandel door dr. Gerard van Keken en drs. Veronica Frenks.

Op 16 november werd het deel na de pauze ingevuld door de Stichting Valreep met de voorstelling 'Het Portret' van Rens Schot. Deze gedramatiseerde tekstlezing, uitgevoerd door de bekende Zeeuwse acteur Bram Kwekkeboom, ging over de dichter en rebel Jacobus Bellamy door de ogen van zijn beoogde schoonmoeder. Voorafgaand aan het stuk gaf Peter van Druenen een korte lezing over het leven en werk van Jacobus Bellamy.

De verslagen van de twee ALV's zijn te vinden op onze website: <https://kzgw.nl/verslagen>.

Aanwinsten

In 2022 werden de volgende collecties uitgebreid met schenkingen en aankopen. U leest hierover meer in de betreffende jaarverslagen.

Familiefonds Hurgronje

Ook in 2022 werd € 30.000 ontvangen van het Familiefonds Hurgronje met als doel om het Genootschap en haar collectie onder de aandacht van de jeugd te kunnen blijven brengen. Daaraan is mede opvolging gegeven door het project TIJDGRAVER van de Commissie Jeugd.

Pers

Het Genootschap maakte ook in 2021 weer regelmatig haar opwachting in de Zeeuwse pers (Omroep Zeeland, PZC en de verschillende huis-aan-huisbladen). Deze berichten zijn terug te vinden op onze website: <https://kzgw.nl/nieuws/>.

Nieuwsbrieven

Er werden in het verslagjaar zeventien nieuwsbrieven verstuurd. Deze zijn allemaal terug te lezen op <https://kzgw.nl/nieuwsbrief-archief/>.

Boekwinkeltje

Het Zeeuws Genootschap heeft in de ruim 250 jaar van haar bestaan honderden titels uitgegeven. In ons magazijn bevindt zich nog een aanzienlijke voorraad boeken vanaf 1900. Op Boekwinkeltjes.nl heeft het Genootschap in 2022 haar eigen boekwinkeltje kunnen inrichten. Er staan inmiddels enkele honderden titels te koop, waaronder ook niet door het KZGW uitgegeven boeken. Het aanbod zal de komende tijd nog worden uitgebreid. De prijzen zijn exclusief verzendkosten en de leden van het Zeeuws Genootschap krijgen tien procent korting.

Bestuur en administratie

In de samenstelling van het bestuur hebben in 2022 geen wijzigingen plaatsgevonden. De functie van secretaresse werd vervuld door Judith Adriaanse.

Leden

Het aantal leden op 31 december 2023 bedroeg 712 hoofdleden (onder wie 594 hoofdleden, 58 leden van het Familiefonds Hurgronje, 21 periodieke leden, 3 ereleden, 30 huisgenootleden en 6 jeugdleden), 359 digitale leden (onder wie 42 jeugdleden en 299 leden van het Familiefonds Hurgonje). In 2022 waren er 30 organisaties waarmee het Genootschap een zogenaamd ruilabonnement onderhield voor wat betreft de wederzijdse publicaties. 17 ruiladressen bevonden zich in Nederland en 14 ruiladressen in het buitenland. Er waren vier begunstigers. In 2022 waren er 50 nieuwe leden. Er waren 68 uitschrijvingen door overlijden en opzeggingen.

2. Samenstelling bestuur, werkgroepbesturen, commissies en administraties (NB: actuele lijst per 1 mei 2023)

Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix is beschermvrouwe van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

Bestuur

- dr. P.G. (Peter) van Druenen, voorzitter
- K. (Karel) Meertens, vice-voorzitter
- drs. W.P.S. (Sabine) Bierens, secretaris (officiële benoeming op 31 mei door de ALV)
- drs. J.M. (To) Verhaeghe de Naeyer, thesaurier
- M.M. (Margot) Verhaagen

Administratie

- E. (Els) van Adrichem

Werkgroep Cultuurhistorie

- prof.dr. A. (Arjan) van Dixhoorn, voorzitter a.i.
- H. (Herman) Heijboer, secretaris
- drs. C.M. (Marcel) Rijken, penningmeester
- drs. E.G.M. (Elly) Adriaansz
- drs. E.J. (Eva) Cossee
- dr. P.G. (Peter) van Druenen
- (André) Kastelein
- dr. G.E. (Gerard) van Keken

Werkgroep Bouwkunde (i.o.)

- Ing. J.J.H.M. (Joris) Molenaar, voorzitter

Werkgroep Geologie

- H.K. (Hester) Loeff, voorzitter
- L. (Lex) Kattenwinkel, secretaris
- J.N.A. (Jan) de Quaasteniet, penningmeester
- F. (Frans) Frenken
- M. (Max) Pijpelink

Werkgroep Muziek

- J. (Jos) Vogel, voorzitter
- (André) Poortvliet, secretaris
- N.J. (Nico-Jan) Valk, penningmeester

Coördinatiecommissie Verzamelingen

- P.J. (Paul) Aarssen
- drs. A. (Anna) de Bruyn
- drs. G.R. (Gerard) Heerebout
- drs. C.E. (Katie) Heyning
- drs. R.M. (Ronald) Rijkse
- drs. A. (Arnold) Wiggers

Conservatoren

- P.J. (Paul) Aarssen, Boeken
- dr. J.P. (Jan Piet) Bekker, Natuurhistorische Voorwerpen, Landzoogdieren
- R. (Rob) Bertijn, Boeken
- M.E.J. (Mark) Bosselaers, Natuurhistorische Voorwerpen, Zeezoogdieren
- drs. J.G.M. (Anna) de Bruyn, Historisch-topografische Atlas Zelandia Illustrata
- drs. F. (Erik) van der Doe, Volkenkundige Voorwerpen
- (Aagje) Feldbrugge, Archeologische Voorwerpen
- drs. V. (Veronica) Frenks, Historisch-topografische Atlas Zelandia Illustrata
- drs. E.J.M. (Liesbeth) van der Geest, Volkenkundige Voorwerpen
- M. (Michel) van Gessel, Historisch-topografische Atlas Zelandia Illustrata
- M. (Marianne) Gossije, Historische Voorwerpen
- drs. G.R. (Gerard) Heerebout, Naturalia
- drs. C.E. (Katie) Heyning, Kunst, Kunstnijverheid en Historische Voorwerpen
- drs. K-J.R. (Karel-Jan) Kerckhaert, Munten en Penningen
- E. (Edward) de Landmeter, Mineralen en gesteenten
- H.K. (Hester) Loeff, Natuurhistorische Voorwerpen, Landzoogdieren
- drs. J. (Jan) van Loo, Handschriften
- Ing. J.J.H.M. (Joris) Molenaar, Houten gevel (officiële benoeming op 31 mei door de ALV)
- Drs. P. Moerdijk, Conservator Natuurhistorische voorwerpen, Molusken (officiële benoeming op 31 mei door de ALV)
- F.A.D. (Freddy) van Nieulande, Natuurhistorische Voorwerpen, Mollusken
- H.W. (Herman) Nijhuis, Natuurhistorische Voorwerpen, Mollusken
- drs. R.M. (Ronald) Rijkse, Handschriften
- M. (Rien) Sanderse, Munten en Penningen
- J. (Jos) Vogel, Muziekinstrumenten

Commissie tot redactie van *Archief en Werken*

- Prof. dr. H.J.M. (Henk) Nellen (voorzitter)
- Dr. P.G. (Peter) van Druenen (beeldredacteur)
- Drs. R. (Rob) Frederiks
- Drs. A. (Bert) van Klaveren (eindredacteur)
- M. (Monique) Huis in 't Veld-Rijk, MA

- Drs. B. (Bettina) Ketels-Boom
- Drs. N. (Noortje) de Kroo
- Drs. I.J. (Ivo) van Loo
- Drs. C.M. (Marcel) Rijken

Commissie tot redactie van *Archief Jaarverslagen*

- dr. P.G. (Peter) van Druenen, voorzitter
- drs. E.G.M. (Elly) Adriaansz
- M. (Marianne) Gossije
- drs. A. (Arnold) Wiggers

Commissie tot redactie van *Tijdschrift Zeeland*

- drs. J.J.I.M. (Jan) van Damme, hoofdredacteur
- mr. B. (Bram) Minderhoud, eindredacteur
- drs. M. (Margriet) Verhoef, beeldredacteur
- ing. M.A. (Mark) Buijse
- Ch. (Chiel) Jacobusse
- M. (Mario) Molengraaf (officiële benoeming op 31 mei door de ALV)
- M.A. (Monique) Wagenveld-Heeren

Commissie Jeugd

- dr. P.G. van Druenen, voorzitter
- drs. M. (Michel) van Gessel
- drs. C.E. (Katie) Heyning
- drs. G. (Gertrude) van de Ketterij
- M.T. (Tilly) Stroo-Smit
- M.M. (Margot) Verhaagen

Commissie Communicatie

- drs. J.W. (Jan Willem) Stolk, voorzitter
- drs. J.J.I.M. van Damme, hoofdredacteur
- drs. P.G. (Peter) van Druenen
- drs. M. (Michel) van Gessel
- K. (Karel) Meertens

Webredactie

- drs. V. (Vivian) Deegens
- dr. P.G. (Peter) van Druenen
- M. (Marianne) Gossije
- drs. C. (Kees) 't Hart
- prof. dr. P.A. (Peter) Henderikx
- drs. I. (Ivo) van Loo

- drs. B. (Bernhard) Meijlink
- dr. C.J.M. (Kees) Musters
- drs. C.M. (Marcel) Rijken
- ir. A. (Bram) Verkruysse

3. Jaarverslag van de Coördinatiecommissie voor de Verzamelingen over 2022

De Coördinatiecommissie voor de Verzamelingen heeft in haar bijeenkomst van 7 april afscheid genomen van drs. V. Frenks. Drukke werkzaamheden o.m. in Museum Veere deden haar besluiten een collega conservator in haar plaats voor te dragen. Conservator drs. A. de Bruyn (Historisch-topografische Atlas Zelandia Illiustrata) is door de Algemene Ledenvergadering (ALV) op 1 juni tot lid benoemd. Verder bestond de commissie uit de conservatoren P.J. Aarssen (Boeken), drs. G.R. Heerebout (Naturalia), drs. C.E. Heyning (Kunst, Kunstnijverheid en Historische Voorwerpen), drs. R.M. Rijkse (Handschriften) en het zogenaamde buitenlid drs. A. Wiggers. Katie Heyning leidde de bijeenkomsten en Arnold Wiggers stelde de verslagen van de in de wandelgangen Coco geheten commissie op.

Bijeenkomsten

Vroeg in het verslagjaar (25 februari) kwam er een eind aan de beperkende maatregelen in verband met de Corona pandemie. Op 20 januari moest voor een bijeenkomst van de commissie nog eenmaal uitgeweken worden naar een privéadres, waarna op 7 april, 10 juni en 24 november de vergaderruimte in het Zeeuws Archief, de zogenaamde Conservatorenkamer, eindelijk weer gebruikt kon worden. De uitstap naar een (ander) privéadres op 23 september hield verband met een persoonsgebonden agendaprobleem.

Conservatoren

Tijdens de ALV van 1 juni zijn R. Bertijn (Boeken) en drs. J. van Loo (Handschriften) tot conservator benoemd.

Conservatorenvergaderingen

In 2021 is een begin gemaakt met een andere vorm van informatie-uitwisseling en contacten tussen de conservatoren, namelijk door het organiseren van symposia en excursies. Op 23 april werd een symposium georganiseerd met als thema: Hoe ver reikte Zeeland (zuidwest-Nederland) in de Romeinse tijd, gezien vanuit de collectie van het KZGW? Op 12 november was zogenaamd ongemakkelijk erfgoed in de collecties van het KZGW het onderwerp van de gedachtenuitwisseling. Beide bijeenkomsten in ZB Bibliotheek van Zeeland werden door de aanwezigen (conservatoren en leden van het bestuur) als zeer nuttig beschouwd. Algeheel was er het gevoel dat de bevindingen gedeeld zouden moeten worden met de Genootschapsleden, waarop is voorgesteld de verslagen te publiceren in het jaarboek *Archief*.

De excursie die voorzien was voor het einde van het jaar naar het Museum Veere (Schotse Huizen) is doorgeschoven naar 2023. Hier is tot en met 4 juni 2023 een tentoonstelling van werk

van Jacob Huijbrecht Hollestelle (1858-1920) te zien, waaronder een groot aantal bruiklenen uit de Zelandia Illustrata.

Werkzaamheden

De commissie heeft het bestuur geadviseerd over schenkingen en aankopen. In de verslagen van de conservatoren zijn de aanwinsten vermeld en een selectie ervan wordt toegelicht in de bijlage van deze aflevering. Daarnaast heeft de commissie het bestuur geadviseerd over de vernieuwde bruikleenovereenkomst met het Zeeuws Museum.

Onder aansturing van de commissie zijn in het verslagjaar een aantal projecten ter hand genomen ter ondersteuning van conservatoren. Zie hiervoor het verslag over de Archeologische Voorwerpen en Naturalia (mollusken).

De herordening van de opslagruimte van het Genootschap in het magazijn van de ZB is door Paul Aarssen, Rob Bertijn, Gerard Heerebout en Arnold Wiggers tot een goed einde gebracht. Beide laatsten zijn inmiddels ver gevorderd met het opschonen volgens de regels der archivistiek van de administratie 1969-2011. Het materiaal wordt door hen verpakt en voorzien van een plaatsingslijst.

In het verslagjaar heeft onder aansturing van de commissie een controle op de langdurige bruiklenen plaatsgevonden.

Vertegenwoordiging

Katie Heyning heeft de vergaderingen van het bestuur bijgewoond en daar de bevindingen van de commissie ingebracht. Namens de commissie had Arnold Wiggers zitting in de Commissie tot redactie van Archief Jaarverslagen.

De in 2021 uitgestelde Genootschapsdag in het Zeeuws Museum vond plaats op 1 oktober 2022. In de commissie ter voorbereiding van deze dag voor Genootschapsleden hadden Katie Heyning en Arnold Wiggers zitting. Beiden hebben in het verslagjaar contacten onderhouden met de heer A. Voets in Maldegem (B), die tijdens deze gelegenheid twee schilderijen van Abraham Bruinings Worrell (1787-1860) aan het Genootschap heeft geschonken.

Collectie Online 2022

Katie Heyning bericht als volgt:”

In dit kalenderjaar werden ruim 1300 nieuwe records ingevoerd in de Collectie Online. Aan het eind van het jaar waren in totaal 5012 boeken, handschriften en objecten uit de verschillende verzamelingen van het Genootschap, 2052 personen en 8500 afbeeldingen in de Collectie Online te vinden. Ook werden in de loop van 2022 dertig nieuwe dossiers over uiteenlopende

onderwerpen toegevoegd. Dankzij een schenking van mevrouw M. Berkvens-Broekhuysen met het oogmerk genealogisch onderzoek naar de Zeeuwse elite en in het bijzonder de familie Van Citters te bevorderen, konden een viertal dossiers gewijd aan Judith van Berlecom, Caspar van Citters, Magdalena Verheye en Wilhem van Citters geplaatst worden. In 2023 zal deze reeks worden voortgezet.

Nog steeds wordt veel tijd besteed aan systematisch onderzoek in de oude catalogi, notulen, rekeningen en jaarverslagen van het Genootschap opdat koppelingen van objecten met hun schenkers tot stand kunnen worden gebracht. In 2022 is daarbij een begin gemaakt met de koppeling van deze gegevens aan de objecten in de database. Archiefstukken over aankoop of schenking en oude catalogi zijn nu via links rechtstreeks in te zien.

Aan het toevoegen van gehouden lezingen, publicaties en in het Genootschapsarchief bewaarde correspondentie van opgenomen personen is hard doorgewerkt. Ook is een begin gemaakt met het koppelen van boektitels aan online te vinden exemplaren, zodat men van achter het scherm kan bladeren.

De redactie van de Collectie Online bestond in 2022 uit Judith Adriaanse, Julia de Bruyckere, Marianne Gossije en Katie Heyning. Ina Dellebeke-Kole hield zich bezig met controlewerkzaamheden.

4. Jaarverslagen van de conservatoren

Archeologische Voorwerpen

Conservator Aagje Feldbrugge bericht al volgt:

19 feb. - De conservator gaf op verzoek van de AWN – Nederlandse Archeologievereniging - afdeling Zeeland & West-Brabant – in Museum Terra Maris bij Oostkapelle een toelichting op de tentoonstelling 'Vikingen op Walcheren?' In maart is de expositie weer afgebroken, nadat deze door de coronapandemie twee seizoenen langer dan gepland was blijven staan.

21 februari – Dr. R. Dreesen, petrograaf, kwam naar het ZM om nog enkele reststukken van de Nehalenniastenen te determineren. Roland Dreesen determineerde in 2016 samen met prof. dr. W. DeClercq alle Nehalenniastenen in Nederland en Vlaanderen om de gebruikte groeves en de handelslijnen die daarvandaan liepen vast te stellen. De nu bekeken stukken steen kwamen uit dezelfde groeves, die van Norroy en Chémery in Noord-Frankrijk, waarbij Dreesen wist te vertellen dat de steen uit de groeve van Norroy prestigieuzer was dan die uit Chémery. Zo gaven legioensoldaten de voorkeur aan de Norroysteen als ze een opdracht wilden laten uitvoeren. Het was een alternatief voor het duurdere marmer.

Op de locatie van Erfgoed Zeeland bekeek Dreesen nog de netverzwarringssteen/het weefgewicht, nr.1031-3B. Deze is gemaakt van kalksteen uit het Lutetien uit het Bekken van Parijs.

Het sokkeltje, nr.1033-10, is van Belgische Ledestein gemaakt.

19 mei – Kralendeskundige Hans van der Storm heeft onze collectie oude kralen bekeken. Van der Storm legde het verschil uit tussen de 'getrokken kralen' die in de zestiende eeuw in Middelburg gemaakt werden en niet voor de slavenhandel gebruikt zijn en de zeventiende en achttiende-eeuwse 'gewonden kralen' die niet uit Middelburg kwamen, maar uit Bohemen, en die wél voor de slavenhandel bestemd waren.

23, 30 mei: AWN-lid dhr. A. Holland houdt zich al enige tijd bezig met het de resten van het verdwenen dorp Nieuwerkerke aan de Kraaienholtseweg bij Arnemuiden. In de KZGW-collectie bevinden zich enkele scherven van die akker, in 1929 verzameld door P.J. van der Feen en F.P. Polderdijk. Dhr. Holland fotografeerde die scherven en het Zeeuws Genootschap stelde de gegevens ervan beschikbaar.

18 juni – Deelname aan de Nationale Archeologie dag. De conservator stond, samen met munten & penningenconservator Rien Sanderse, namens de KZGW in een van de stands op het terrein van Erfgoed Zeeland om bodemvondsten van bezoekers te determineren. De opkomst was matig, maar dat gaf ons de gelegenheid om iedereen, volwassenen en kinderen, rustig en uitgebreid te woord te kunnen staan.

24 juni - Deelname aan een informatiedag over project Verdrongen Dorpen. We kunnen als KZGW uit de archeologische collectie beeldmateriaal en gegevens van vondsten, afkomstig van verdrongen dorpen, beschikbaar stellen.

Van Hannie Steegstra, assistent van dr. Stijn Arnoldussen, Universitair hoofddocent Late prehistorie aan de Universiteit van Groningen, kwam het verzoek om goede foto's te krijgen van onze vier bronstijd-artefacten van Schouwen uit de collectie Hubregtse: de speerpunt nr. G3271-01, de pijlpunt nr. G3271-03, de 'leech' fibula nr. G.3271-02 en de geogde knospeld nr. G.3271-04. Er volgde een levendige mailwisseling met als bijkomende winst voor beide partijen, dat ons vermoeden bevestigd werd dat drie bronzen spiraalvormpjes en een restje daarvan - de nrs. GA0414.a, b, c en d - ook uit de bronstijd stammen. De drie hele spiralen zijn waarschijnlijk bekroningen van haarpinnen geweest. Groningen neemt ze op in de database.

Wij konden Hannie Steegstra tevens de scan van een briefje van Jay J. Butler uit 1960 bezorgen, waarin deze bedankt voor het mogen bestuderen van de knospeld, de pijlpunt en de speerpunt. Hij voegde de gegevens op twee losse kaartjes er aan toe. Butler was als groot bronstijddeskundige de voorganger van Arnoldussen.

De heer D. Steures deed een verzoek aan het KZGW om mee te werken aan een boek over Romeinse teksten en een app die het mogelijk zou maken Romeinse teksten op beeldhouwwerk te ontcijferen, naar ons idee een zinvol project. Steures wilde daarvoor graag over foto's van de Domburgse Nehalenniastenen kunnen beschikken. Aangezien we op dat moment midden in het onderzoek naar de resten van de kapotte stenen en het fotograferen van de reconstructies ervan zaten (in 1848 is een groot aantal van de Domburse stenen uit elkaar gespat bij een brand in de kerk van Domburg) en er over dat project een boek in de maak is, konden we op dat moment niet aan zijn verzoek voldoen. Steures heeft daarop aangegeven zich zullen te beperken tot de drie originele Domburgse stenen in het RMO in Leiden.

11 november - In de collectie votiefstenen van Domburg ontbreekt er een. Het betreft het onderstuk met tekst van een altaar voor Neptunus, geschonken door Octavius Ammius. Ook deze steen was in 1845 afgebeeld in de platenatlas van L.J.F. Janssen, behorende bij *De Romeinsche Beelden en Gedenkstenen van Zeeland*. Hij was niet beschadigd door de brand die in 1848 de kerk van Domburg verwoestte, omdat hij onder de toren stond, maar was daarna nergens meer te vinden. Hij zou echter gebruikt kunnen zijn als drempel van de nieuwe consistorie. In het kader van nieuw onderzoek naar de Nehalenniastenen maakte de conservator een afspraak met de koster A. Marinissen.

Bij een eerste verkennend bezoek werd tussen de consistorie en het schip van de kerk niets gezien dat op een votiefsteen leek. De koster vertelde dat die ruimte sinds 1848 een paar keer opnieuw verbouwd was. Wel viel buiten, voor de deur naar de torentrap, een grote witte steen op. Na toestemming van de gemeenteambtenaar van Veere is op 11 november de steen gelicht door Bernard Meilink, Bram Silkens, beiden van de WAD (de Walcherse Archeologische Dienst) en A. Marinussen. Bij het omkeren bleek als snel dat deze drempel niet van kalksteen, maar van een

heel fijne, witte zandsteen gemaakt was en dat er geen inscripties op stonden. Helaas, het was niet verloren de Octavius Ammius.

Inventarisatie in het Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA)

Het Zeeuws Archeologisch Depot (ZAD) in Erfgoed Zeeland telt ca. 8000 dossiermappen, gesorteerd op plaatsnaam en datum van archeologisch onderzoek. Deze zijn alle nagelopen op gegevens die de collectie van het KZGW betreffen. Er zijn 290 relevante dossiers aangetroffen: oude aantekeningen, objecttekeningen en foto's. Deze hebben vermoedelijk op de werkkamer van J.A. Trimpe Burger gelegen en zijn na zijn overlijden op plaatsnaam in het ZAA bij andere gegevens geplaatst. Ook de nog niet-geïndexeerde nalatenschap van J.A. Trimpe Burger in het ZAA is nagekeken op KZGW-gegevens. Met depotbeheerder Joost van den Berg is afgesproken om originele stukken die eigendom zijn van het Zeeuws Genootschap apart te houden en te kopiëren om de kopieën vervolgens weer in de overeenkomstige ZAA-mappen te steken. De originelen blijven in het ZAA, maar krijgen een eigen plaats en nummering. Ook is de verzameling typoscripten van de papieren nalatenschap van J.A. Hubregtse (zie hierna) nagelopen en op volgorde gelegd in de hangmappen.

Inventarisatie nalatenschap J.A. Hubregtse in de ZB

Samen met Arnold Wiggers is de papieren nalatenschap van J.A. Hubregtse geïnteriseerd. De originelen lagen voor een grootste gedeelte in ZB Bibliotheek van Zeeland te wachten op verwerking. Handschriftenconservator Ronald Rijkse deed eerder al een eerste 'scan' aan de hand van de inventaris van Dicky de Koning: *Inventaris en Nadere Toegang transcriptie-archief Hubregtse*, 2002. Er zijn daarna opnieuw originele stukken teruggevonden:

- nog liggend in het Zeeuws Archeologisch Depot in Erfgoed Zeeland;
 - gebruikt voor de jubileumexpositie van 1996 in het Zeeuws Museum;
 - door J. Schot uit Zierikzee geschonken uit de nalatenschap van zijn grootvader De Nooyer die bevriend was met Hubregtse en diens nalatenschap beheerd heeft tot die naar Middelburg kwam. Grote hulp daarbij was het multomapje waarin destijds het hele proces van ontsluiten en transcriberen vrij nauwkeurig bijgehouden is.
- Deze collectie geschriften vormt een bijzonder moeilijk te ontsluiten dossier van een belangrijke archeologische collectie: J.A. Hubregtse verzamelde letterlijk alles over Schouwen-Duiveland, dit in de overtuiging dat hij alleen op die wijze de geschiedenis van zijn eiland kon begrijpen. Hij noemde zichzelf dan ook 'geschiedkundige'. Maar door zijn plotselinge overlijden in 1940 is het nooit tot een afronding van zijn studie gekomen. De papieren collectie-Hubregtse bestaat daardoor uit een enorme verzameling losse handschriften in de vorm van aantekeningen en notities over zowel het dialect van Schouwen-Duiveland, als over de landinrichting, boerderijbouwwijze, folklore en archeologie. Dat op alles dat maar beschrijfbaar was: van schriftjes tot krantenwikkels, blanco achterzijde van rekeningen, beschikbare vodjes, enz. Provinciaal archeoloog J.A. Trimpe Burger heeft in de jaren zeventig de aantekeningen over archeologie er tussenuit gehaald en deze in Vlissingen op het ADZ (Administratief

Dienstencentrum Zeeland) o.l.v. J.L. Borghout laten transcriberen. Dat duurde van 1973 tot 1983. Ook deze transcripties zijn er nog en liggen in het ZAA. Omdat de verwerking op oude typemachines gebeurde en we bovendien van sommige bladen enkel de doorslagen hebben, is het tot nu toe nog niet gelukt ze digitaal te doorzoeken. Toch zou dat nog bruikbare gegevens over de archeologische vondsten kunnen opleveren. Want waar Hubregtse van het aardewerk dat hij vond destijds meestal wel opschreef in welk duindal hij het aantrof, deed hij dat voor de metalen voorwerpjes niet, doch soms staat dat toch verstopt tussen zijn aantekeningen.

Inventarisatie fotocollectie van J.A. Hubregtse voor de Zelandia Illustrata

In de loop van de afgelopen jaren zijn bij diverse instanties diverse originele negatieven en afdrukken van foto's uit de collectie Hubregtse gevonden. De wens was deze collectie afbeeldingen te bundelen en onder te brengen bij het Zeeuws Archief in de collectie Zelandia Illustrata. Een groot gedeelte van deze foto's van de door Hubregtse bezochte duindalen van Schouwen en van gevonden artefacten lag daar al in afwachting van de bewerking die plaatsing op de website mogelijk zou maken. Samen met Anna de Bruyn, conservator van de Historisch-topografische Atlas Zelandia Illustrata, is alles samengevoegd en uitgezocht, wat een flinke puzzel was. Daarop zijn de afbeeldingen onder de deskundige leiding van archivaris Leo Hollestelle van de juiste nummering en bijschriften voorzien. De collectie zal in 2023 online gezet worden en is dan voor iedereen te raadplegen.

Werkzaamheden in depot van het ZM

Van de ca. 885 metalen archeologische vondsten zijn door de conservator een aantal jaren geleden in het depot werkfoto's gemaakt. Aangezien sindsdien de inrichting van de kasten en de nummering van een groot aantal objecten veranderd is, is ze bezig de collectie opnieuw te fotograferen, voorzien van de aangepaste standplaats en labeltjes. Ook dit zijn weer werkfoto's.

In 2021 kreeg het Genootschap van het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis een aantal metalen vondsten van het strand boven Oostkapelle ten geschenke, waaronder vier vrij zeldzame pre-christelijke amuletjes: twee Tor/Wodanhamertjes en twee lanspuntjes die in de KZGW-collectie in het Zeeuws Archeologisch Depot zijn geplaatst. Met deze nieuwe kennis gevoed zag de conservator bij het fotograferen dat het wat vreemde stuk onder nr. G0202, tot nu toe 'mantel- of haarpin' genoemd, geen pin was, maar een dergelijk lanspuntje. We hebben nu dus vijf pre-christelijke amuletjes. Nader onderzoek is in voorbereiding.

Voor het boek over de lotgevallen van de Nehalenniastenen van Domburg dat in de maak is, zijn vorig jaar nieuwe foto's gemaakt. Daarbij bleek dat er nog steeds diverse losse brokstukken in het depot lagen waarvan de plaatsing tot nu toe nooit gelukt was. Zeven van de zware pallets met fragmenten zijn door depotbeheerder Ron Leeuwenberg op de grond gezet, zodat door gericht puzzelen een 25-tal van de ca. 50 losse fragmenten alsnog aan hun oorspronkelijke votiefsteen toe te wijzen waren. Vier van de uit brokstukken bestaande Nehalenniastenen zijn hierdoor beduidend aangevuld. Ook een paar kleinere restanten van votiefstenen, evenals het enige pilaarfragment dat van de tempel zelf over is, namen hierdoor in volume en betekenis toe.

Dit alles lukte met behulp van litho's die T. Hooiberg maakte voor de platenatlas behorende bij *De Romeinse Beelden en Gedenksteenen van Zeeland* van L.J.F. Janssen, 1845. Fotograaf Pim Top fotografeerde de nieuwe ensembles en projecteerde ze opnieuw over de litho's van Hooiberg. Wat rest is een enkel nog steeds niet te plaatsen beeld- en tekstfragment, naast stukken van bodems en/of achterkanten en geheel vormloze fragmenten.

Werkzaamheden op Erfgoed Zeeland

De werkzaamheden ten behoeve van de artefacten die in het ZAD liggen bestaan nog steeds uit het verbeteren van de inventarisatie, gevoed door voortschrijdend inzicht bij de conservator. Daarbij wordt ze vaak geholpen door AWN-lid Conny Dekker.

Aanwinsten

Het Noordelijke Archeologisch Depot, het NAD in Nuis, heeft ons in 2021 na twee jaar bruikleen zeventien middeleeuwse, metalen objecten van het strand Domburg-Oostkapelle geschonken. Ze stonden in het vorige jaarverslag onder hun oude nummer al vermeldt. Inmiddels hebben ze ook een ZAD-nummer gekregen:

Een pincet of baardtangetje, twee losse, passende helften; nr. 91A-1/ ZAD 0032-187.

Een pincet of baardtangetje; nr. 91A-2/ ZAD 0032-188.

Een pincet of baardtangetje, dwarslijntjes op het smalle gedeelte; nr. 91A-3/ ZAD 0032-189.

Een pin, polyedrische knop; nr. 91A-5/ ZAD 0032-190.

Een pin, doorboorde platte, ronde kop; nr. 91A-6/ ZAD 0032-191.

Een pin, polyedrische knop, is vermoedelijk langer geweest; nr. 91A-7/ ZAD 0032-192.

Een pin, doorboorde platte, ronde kop; nr. 91A-9/ ZAD 0032-193.

Een pin, platte doorboorde kop; nr. 91A-10/ ZAD 0032-194.

Een amuletje: speertje/lansje met rond oogje; nr. 91A-11/ ZAD 0032-195.

Een amuletje: Wodan/Torhamer?: hangertje: lange steel, hamervormig uiteinde, plat rond oog; nr. 91A-12/ ZAD 0032-196.

Een amuletje: Wodan/Torhamer?: hangertje: lange steel, hamervormig uiteinde, plat rond oog; nr. 91A-13/ ZAD 0032-197.

Een afgebroken naald/pin aan een ringetje; nr. 91A-17/ ZAD 0032-198.

Een pin, met doorboorde platte, ronde kop, bovenzijde schacht intentioneel getordeerd, een klein ringetje/schakeltje eraan; nr. 91A-18/ ZAD 0032-199.

Een amuletje: speertje/lansje met een rond oogje; nr. 91A-19/ ZAD 0032-200.

Een pin, platte doorboorde kop, vier tot ringetjes gedraaide draadjes door het oog; nr. 91A-20/ ZAD 0032-201.

Drie pinnen met platte, doorboorde kop, verbonden d.m.v. twee bronzen ringetjes; nr. 91A-21/ ZAD 0032-202.

Een fragment van een vingerring; nr. 91A-23/ ZAD 0032-203.

Vier scherven van aardewerk uit de IJzertijd van Schouwen; NAD nr. 91B-2/ ZAD 877-15.

Een gave glis; NAD nr. 91-1/ ZAD 00033-28.

Boeken en ruilverkeer

De conservatoren Paul Aarssen en Rob Bertijn berichten als volgt:

Er waren twee zaken die in het afgelopen jaar in het oog sprongen. Als eerste de benoeming van Rob Bertijn als conservator voor de afdeling boeken. Nadat hij een poos gekeken had wat het conservatorschap inhield werd hij in de Algemene Ledenvergadering van 16 juni 2022 benoemd. Met zijn achtergrond in de boekhandel zal hij zeker een goede bijdrage kunnen leveren.

Samen met Gerard Heerebout en Arnold Wiggers werden vele middagen doorgebracht met het opschonen van het magazijn in de ZB en het uitzoeken, ontdubbelen en ordenen van veel meters archiefstukken van het Genootschap. Niet alleen nuttig voor het Genootschap zelf, maar ook voor de deelnemers om meer inzicht te krijgen in het reilen en zeilen tussen 1969 en 2011. Deze vaak gezellige middagen monden dikwijls uit in een college van Gerard over saillante gebeurtenissen binnen het Genootschap.

Als aanwinst kunnen worden vermeld

- Verslag uit de notulen van de vergadering van de staten van Holland van 5 juni 1723 (aankoop); Over de steden Vlissingen en Veere die weigerden bij te dragen aan de kosten van de Republiek.
- Zes (kinder)boekjes uit de achttiende en negentiende eeuw (schenking);
- Philippe de Maeyer e.a., *Geschiedenis van België in 100 oude kaarten*. (schenking);
- J. van Rijen, *Grafschriften uit de Ned. Herv. Kerk te IJzendijke*, s.l.,s.a. (aankoop)
- Rosier Faassen, *De zwarte kapitein; zangspel in drie bedrijven (4 tafereelen); muziek van Jos Meertens*. 's-Gravenhage, W. Carpentier, 1877. (aankoop)
- *Op den leeuw met de drie wapenen* - Gedicht op de leeuw met de 'Wapenen van Hollandt, Zeelandt en Vrieslandt' 1 pagina, 19x12 cm. s.l., s.a. (aankoop)
- *Kort en waerachtigh verdoogh van de directie, bij eenige leden van de regeringe der stadt Middelburg gehouden, in en omtrent het intrecken van de commissie van mr. Johan Godin, gecommiteerde raed en raed ter Admiraliteyt in Zeeland, streckende alleenlijck om sijne medeborgeren t'informereren van sijn geheel gedragh en conduite in dit geval bij hem gehouden*. (aankoop)

Verweerschrift van Johan Godin (1652-1718) uit 1704 na ontslag uit zijn functies.

De aanzienlijke schenking aan literatuur over natuurwetenschappen die het Genootschap het vorige jaar ontving (zie jaarverslag 2021) kon helaas nog niet in de catalogus worden opgenomen door personeelsgebrek bij de ZB. Wel werd de collectie doorgenomen op dubbele of niet in de collectie passende exemplaren. De verwachting is dat ze in de loop van 2023 allemaal via de

catalogus terug te vinden zijn. Dit laatste geldt ook voor de aanwinsten van dit jaar die ook nog niet allemaal verwerkt zijn.

Er werd weer verder gewerkt aan Collectie Online, waardoor steeds meer boeken voor het publiek beschikbaar zijn. De koppeling die nu gemaakt wordt met Google Books maakt het mogelijk dat in veel gevallen ook de hele tekst kan worden bekeken. Door speurwerk in de correspondentie en het gedrukte *Archief* kon ook dit jaar van een aantal werken de eigendom van het genootschap worden vastgesteld. Dit ook mede doordat in sommige exemplaren oude plaatsingsnummers of gedeelte van een etiket werden aangetroffen.

Ruilverkeer

Arnold Wiggers bericht als volgt:

In het aantal ruilabbonnementen is in het verslagjaar geen verandering gekomen. Op initiatief van de Coördinatiecommissie voor de Verzamelingen en na goedkeuring door het bestuur is samen met secretaresse Judith Adriaanse aan alle nationale bibliotheken van de EU, EVA, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Aruba, Suriname en Indonesië een exemplaar van de jubileumuitgave *Van wijs en waan* (2019) aangeboden. De nationale bibliotheken van Engeland en Zwitserland stelden geen prijs op toezending, omdat zij zich uitsluitend beperken tot nationale uitgaven of uitgaven over het land. De bibliotheken van Wales, Schotland en Noord-Ierland accepteerden wel een exemplaar. Na twee pogingen is gestopt met het proberen een exemplaar in Oslo op het door de bibliotheek verstrekte adres bezorgd te krijgen.

Handschriften

Conservatoren Jan van Loo en Ronald Rijkse berichten als volgt:

De conservator Ronald Rijkse werd dit jaar opnieuw geplaagd door fysieke ongemakken. De benoeming van Jan van Loo per 1 juni 2022 als tweede conservator voor de collectie handschriften zal verlichting brengen in de werkzaamheden.

Voor zijn aanstelling had Jan van Loo reeds bemoeienis met de collectie handschriften van de Vlissinger Jean Guépin in het bezit van het KZGW. Deze collectie telt enkele honderden handschriften die weliswaar te downloaden zijn, maar waarvan de meeste niet eerder gepubliceerd zijn. De bedoeling is om een substantieel deel van de gedichten te transcriberen en te publiceren waarbij het geheel een doorsneebeeld moet geven van de poëtische kwaliteiten van deze dichter. De plaatsing zal geschieden op het wetenschapsplatform van het KZGW. Daarnaast is er een website aangemaakt met de bedoeling om die na de nodige voorbereidingen over te zetten naar de website van het KZGW. Dat had wel wat voeten in de aarde, maar uiteindelijk is de site te bekijken via www.jeanguépin.nl. Aanvullingen bij de gedichten of bij de site zullen bekend worden gemaakt via de maandelijkse nieuwsbrief, voor leden automatisch en voor geïnteresseerden via de gratis aanmelding voor de nieuwsbrief.

Voorbeeld van kritische humor in een puntdicht van Guépin naar aanleiding van het aanstootgevende huiselijke leven van dominee Bernardus Dreszelaar:

Alleen vruchteloos was onze last

Ons door den raad gegeven

Want Dreszelaar, altoos een Kwast

Is ook een Kwast gebleven.

Dit is het slot van het overleg

De predikant of kerk moet weg.

Als webredacteur van de website van het rederijkersonderzoek in Zeeland zijn er ook stappen gezet om die website eveneens onderdak te bieden bij het KZGW. De voorbereidingen zijn ver gevorderd en dit proces zal in de loop van 2023 zijn beslag krijgen.

Door diverse verplaatsingen in het verleden zijn er objecten die eigendom zijn van het KZGW 'zoek' geraakt. De bedoeling is om die te traceren en ze via een catalogus, inventaris of via de Collectie Online beter bereikbaar te maken voor het publiek. Deze activiteit wordt in 2023 voortgezet.

Aankopen

Brief Verheije van Citters

Popkensburg, 14 maart 1821.

Afzender/briefschrijver Jacob Verheije van Citters, (1753 –1823).

Lijst handschriften geeft 113 vermeldingen van brieven van Jacob Verheije van Citters.

Geadresseerde Jonkheer van der Heim = Jonkheer Johan van der Heim van Duijvendijke (1791-1870), advocaat, griffier der gedeputeerde staten, lid van de Ridderschap van Zeeland.

Er heeft van 1814-1850 een ridderschap van Zeeland bestaan.

Inhoud:

Vraag: of de Zeeuwse steden in de veertiende eeuw reeds deel in de Regering hadden?

Hij verwijst daarbij naar *'t Graafschap van Zeeland* van Jacob van Grijpskerke, tweede kapittel [Van de geslachten der graven van Zeeland], waar die vraag met voorbeelden beantwoord wordt,

volgens Verheije van Citter overgenomen van Wagenaar. De documenten met die voorbeelden zouden gezocht moeten worden in Middelburg daar er op de griffie van de provincie niets meer te vinden is. Verheije van Citter zou graag zelf nog wat meer informatie geven, maar een ongemak aan zijn linkeroog verhindert dat.

Collectie Jacob Vreeken

Collectie geschreven en gedrukte stukken betreffende leven en werk van de onderwijzer in Biggekerke, schoolhoofd en dichter Jacob (Kobus) Vreeken (1870–1931), afkomstig uit zijn nalatenschap.

Privé

- Plakboek met krantenknipsels en manuscripten betreffende het dichtwerk en andere teksten van Jacob Vreeken (1920-1934) in spiraalband, groot formaat en ongepagineerd. Deels gepubliceerd onder schuilnaam, of ondertekend: "Vr".
 - Met achterin een portret van een voorvader, gesignd G.W. Bergman. Bergman was amateurtekenaar en werkzaam rond 1840 volgens de RKD, maar staat niet vermeld in de Pieter Scheen
 - Met brieven aan de weduwe Vreeken-Huysman, onder andere van het Koninklijk Museum van Schoone Kunsten Antwerpen, van E. Verlinden uit Brugge, van A. Lyzen uit Den Haag en een uitgebreide brief (6 kantjes) van 'Het Laatste Nieuws' uit Brussel, geschreven door Joh. De Kraegt uit Vorst.
 - Met het manuscript de legende van 'Het beeld van Vrouwenpolder' op rijm uit 1926 en diverse andere conceptgedichten.
 - Met een muziekblad met 'Feestlied'.
- Geschreven reisverslag van mevrouw Vreeken-Huysman van een tocht van Walcheren naar Brussel en Parijs van 27 september - 3 oktober 1925, 8 pagina's, 26,5 x 21,2 cm. Ze gingen met de auto en er wordt per dag verteld wat ze hebben gedaan.

Poëzie

- Vier notitieboekjes met manuscriptgedichten (1917-1922) geschreven door Jacob Vreeken. Een manuscript met het gedicht 'Willibrordus'. Op de rectozijden staat het gedicht, op de tegenoverliggende zijde staan aantekeningen met toelichting op de tekst.

Muziek

- Muziekblad *Zeeuwsch-Vlaamsch Volkslied* (2^e en 5^e druk), tekst van J.N. Pattist en J. Vreeken, muziek van A. Lijsen.
- Muziekboek *Kerstverhaal* (driestemmige cantate), tekst van J. Vreeken en muziek van A. Lijsen.

- Muziekboek *Die beiden Grenadiere*, Heine met muziek van Schumann.
- Muziekboek *Koor uit Elias*, Felix Mendelssohn-Bartholdy.
- A.S.J. Dekker, *Transvaalsche Volksliederen*. Met Huldebetuiging aan onze dappere stamverwanten in Zuid-Afrika, Goes z.j. Met tekst en muziek van 'De vierkleur van Transvaal' en het 'Transvaalsch Volkslied.'
- Tekstuitgave van *Het ronde putje* (Walcherse Ballade) door J. Vreeken en de muziek van A. Lijsen. De muzieknotatie is niet opgenomen in de uitgave.
- Een zestal losse muziekbladen, met o.a. *Aan Bellamy*.
- 'Nationale Betooging voor de Eenheid van Nederland op 6 Februari 1919.' Programmaboekje van die feestavond in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Den Haag. Dominee Pattist uit Aardenburg hield er een toespraak en het Zeeuwsch-Vlaamsch Volkslied werd ten gehore gebracht.

Onderwijs

- Twee schoolschriften met een uitgeschreven lezing over de formele waarde van handenarbeid in de klas.
- J. Vreeken, *Lei of papier*, Middelburg, 21 april 1909. Gedrukte lezing over het gebruik van een lei of papier gericht aan collega-onderwijzers. De conclusie is dat de lei afgeschafte dient te worden.

Genealogie

- Een drietal kopieën (A-4) met advertenties van de naam Vreeken tot 1970, afkomstig van het Centraal Bureau voor Genealogie.

Varia

- Een zelfgetekende kaart op linnen in harde omslag met vermelding van de namen van 112 buitenplaatsen op Walcheren.
- Boekje 'De Belgische Kolonie, la Colonie Belge, 1914-1918 aan de stad, à la ville de Middelburg, 11 december 1918. Dankbetoon namens de kinderen van de Belgische school te Middelburg. Programma en gedichten ter gelegenheid van het afscheid van de Belgische kinderen.

De Zeeuwsche Graanbouw

Een handgeschreven gedicht van [Willem Emmerij de Perponcher Sedlnitzky](#), heer van Wolfaartdijk (1741-1819): 'De Zeeuwsche graanbouw' van 11 pagina's (295 regels) met 12 pagina's toelichtende informatie. In druk verschenen Utrecht 1801 bij de wed. J. van Schoonhoven. Eerste regels: 'Ik zing die kunst der menschen beste voedster / die ons in 't geschenk der schepping toebereid'. Uit de toelichtende tekst blijkt dat de auteur vooral het 'land van ten Goes' bezingt en een grote kennis heeft van landbouw. Tot in details worden landbouwwerktuigen en gebruiken in de landbouw besproken.

Bladzijde uit 'De Zeeuwsche Graanbouw'.

Dossier over het ontslag van de pastoor van Paulus Polder (gem. Stoppeldijk, Zeeuws-Vlaanderen), L. van den Ende, 1833. Manuscript, 5 stukken, 10 pag.

In november 1832 schreef de burgemeester van Stoppeldijk aan de directeur-generaal voor de R.K.-eredienst in 's-Gravenhage, dat pastoor Van den Ende een onredelijke handelwijze had en verzoekt intrekking van diens benoeming. Het 'onredelijke' bleek te bestaan uit hebzucht en gierigheid, althans dat waren de nadergenoemde feiten: de inkomsten van de kerk in privé-zak, meerdere keren dezelfde kaarsen verkopen etc. Dit werd ook gerapporteerd aan de bisschop en enkele pastoors uit de omgeving konden de klachten onderschrijven. In oktober 1833 werd bij de vice-superior der Nederlandse legatie, Antonucci aangedrongen op haast want Van den Ende was begonnen de armlastige parochianen te bedelen, zogenaamd uit eigen zak. Men verzocht de onderpastoor van Hulst, J.F. Janssen in zijn plaats te benoemen. Op 14 oktober 1833 benoemde Antonucci inderdaad een nieuwe pastoor. Toen deze in Paulus Polder kwam bleek dat Van den Ende de pastorie niet wilde verlaten. C. van Trappen uit P.P. [= Paulus Polder] rapporteert dit aan advocaat Van Deinse te Hulst. Van den Ende had gezegd 'dat hij geen kwajongen is en niet wil vertrekken voor hij zijn Koninklijke permissie kreeg van de heer Piersser.' Van Trappen verzocht Van Deinse om juridische stappen opdat de pastorie vrij komt. Dit dossier komt waarschijnlijk uit de nalatenschap van Van Deinse.

Brief over de benoeming van Jan Staal

Terneuzen 26 februari 1814.

Brief van de commissaris-generaal in het Departement van de Monden van de Schelde, F.C. de Jonge. Hij gaat over de keuze voor Jan Staal als schepen van Hengstdijk in de plaats van zijn oude vader Jan Fr. Staal.

Kunst, kunstnijverheid en historische voorwerpen

Conservatoren Katie Heyning en Marianne Gossije hebben zich in 2022 vooral beziggehouden met onderzoek naar de herkomst van de objecten in de Genootschapscollectie en in het bijzonder naar de objecten die tot het 'Ongemakkelijk Erfgoed' gerekend kunnen worden. In dit jaar werden de objecten uit Afrika, China, Japan, India, Sri Lanka, het Midden-Oosten en Zuid-Amerika tegen het licht gehouden. Herkomstgegevens en informatie over de verwerving door het Zeeuws Genootschap werden zowel in het Adlibsysteem van het Zeeuws Museum als in onze eigen collectiedatabase verwerkt. Ook werd hard doorgewerkt aan het invoeren van objecten in de Collectie Online op www.kzgwonline.nl.

Daarnaast werden samen met museumregistrator Nienke Jelles de langdurig uitstaande bruiklenen aan derden nagelopen. Hierbij bleek enig achterstallig onderhoud. Inmiddels is de registratie op orde gebracht en hebben controles plaatsgevonden. Ook werd in dit verslagjaar verder gewerkt aan de inventarisatie van de collectie mineralen en gesteenten. De collecties

Fokker, Seelheim, De Wilde, Visser, Borghouts en een deel van de collectie Cambridge is inmiddels van nummers en een vaste standplaats voorzien. Ook met het nummeren van de oudste collectie zijn goede vorderingen gemaakt.

In 2022 werden twee aanwinsten aan deze verzameling toegevoegd: twee schilderijen van Abraham Bruinings Worrell geschonken door dr. A. Voets. Het betreft twee landschappen met vee uit het begin van de negentiende eeuw. Bruinings Worrell kreeg zijn opleiding aan de Middelburgse Teeken Akademie alvorens via Antwerpen naar Engeland te gaan waar hij een gevierd schilder werd. De schilderijen, die zijn opgenomen in het bruikleen van het Zeeuws Museum, hebben de inventarisnummers G22-001 en G22-002 gekregen. Zij werden op de Genootschapsdag op 1 oktober 2022 officieel aan de voorzitter overhandigd.

Een controlebezoek op 17 maart 2022 van de Erfgoedinspectie in verband met het Beschermd Cultuurobject verliep voorspoedig. Alle opgevraagde objecten bleken aanwezig en in goed staat.

Tot slot werd met conservator Aagje Feldbrugge gewerkt aan een publicatie over de votiefstenen en beelden uit de Nehalenniatempel die in 1647 van onder het zand op het strand in Domburg tevoorschijn kwam. Deze zal in 2023 in de reeks *Werken* van het KZGW verschijnen. In verband hiermee fietsten Marianne Gossije en Aagje Feldbrugge half december door de snijdende kou van Middelburg naar Domburg in de hoop een afgedwaalde votiefsteen terug te vinden. Er waren aanwijzingen dat een van stenen na de brand in de kerk van Domburg in 1848 als stoep aan de voet van de toren was geplaatst. Na ontvangst door de koster met hete koffie en bolussen begaf een gezelschap van twee archeologen, twee dames namens de gemeente en de lokale pers, de koster en de twee Genootschapsconservatoren zich naar buiten om de zware steen te lichten in de hoop op de onderkant een Romeinse inscriptie aan te treffen. Krachtig graafwerk en de hefboomwerking van een groot breekijzer bracht de steen omhoog. Helaas zagen ze een ruwe onderkant en geen tekst. Niettemin hadden we aan het eind van dit verslagjaar even in verwachtingsvolle spanning gezeten.

Munten en penningen

De conservatoren Karel-Jan Kerckhaert en Rien Sanderse berichten als volgt:

In het verslagjaar heeft Rien Sanderse de meeste tijd besteed aan het opnieuw fotograferen en beschrijven van de collectie sceatta's, muntjes uit het gebied rond de Noordzee van de periode tussen het jaar 680 en 800 na Christus. Deze collectie van circa 600 exemplaren verdient veel aandacht, omdat ze bijna geheel verzameld is op het strand bij Domburg/Oostkapelle en Westenschouwen. Ook in de vakliteratuur wordt deze vindplaats vaak aangehaald, wat het nader ontsluiten van belang maakt.

Omdat deze munten een diameter hebben van ongeveer 1 centimeter zijn de foto's gemaakt met behulp van een microscoop. De scherptediepte van dit soort foto's is erg klein, waardoor van elke

muntzijde 10 à 15 foto's gemaakt zijn die softwarematig zijn gecombineerd (*focus stacking*) om daarmee het uitzonderlijk hoge reliëf van de muntjes duidelijk weer te geven.

Het feit dat deze nieuwe foto's zijn gepubliceerd in de KZGW Online database heeft ook de aandacht getrokken van Claus Feveile, één van de belangrijkste specialisten op het gebied van Deense sceatta's en museuminspecteur Archeologie van het Sydvestjyskemuseer in Ribe. Hij heeft de foto's van de 75 Deense exemplaren opgenomen in zijn eigen database, gekoppeld aan de KZGW-inventarisnummers.

In het jaar 2022 zijn zeer bijzondere penningen verkregen.

Begin van het jaar is een schenking ontvangen van conservator Boeken Paul Aarssen. Hij heeft na de dood van de kunstenares Roline Wichers Wiersma een collectie van 17 penningen uit de boedel gered. Het betreffen enerzijds penningen van haar hand, anderzijds penningen van kunstenaars die zij bewonderde. Een penning die zij gemaakt heeft tijdens de oorlogsjaren als hommage aan Hermann Goering trekt in het bijzonder de aandacht.

Verder is een penning aangeschaft die gemaakt is ter gelegenheid van de feesten in Middelburg rond de inhuldiging van koningin Wilhelmina in 1898. Een exemplaar van deze penning heeft eerder deel uitgemaakt van de collectie, maar is om onbekende reden verloren gegaan.

Op de Genootschapsdag van 1 oktober 2022 heeft het KZGW van de oud-burgemeester van Middelburg - en daarnaast zeer verdienstelijk beeldhouwer en medailleur - Chris Rutten een vijftal penningen ten geschenke gekregen. Drie daarvan zijn van zijn eigen hand, die met de twee andere penningen een mooie aanvulling op de collectie vormen.

Op de Archeologie dag in juni 2022 is een informatiestand ingericht door de KZGW-conservatoren voor archeologie en voor munten en penningen. Informatie is gegeven over de tentoongestelde objecten, objecten die bezoekers meebrachten en over het KZGW in het algemeen.

In 1895 berichtte de conservatrice van het Zeeuws Genootschap Marie de Man dat zij is overgegaan op het tentoonstellen van de munten in afzonderlijke witte kartonnen houders. De collectie bevond zich toen nog in het museum van het Genootschap aan de Wagenaarstraat. In de daaropvolgende jaren meldde zij de voortgang van het op deze manier opbergen en tentoonstellen, ook voor de penningen. Het voordeel van dit systeem was dat de beschrijving op de kartonnen munthouder kon worden opgenomen. In het jaarverslag over 1926 liet zij echter weten dat door het invallend zonlicht in de vitrine de tekst op de munthouders geheel verbleekt was, en dat ze begonnen is om die over te schrijven. Dit karwei is over meerdere jaren gespreid omdat het te vermoeiend bleek voor haar ogen. Dit overschrijfwerk is nog steeds zichtbaar, ook op bijgaande foto.

De munten in de collectie zijn nog steeds opgenomen in deze kartonnen munthouders. Dit systeem is echter niet meer verkrijgbaar, mede omdat het karton niet zuurvrij is en daarom het metaal van de munt zou kunnen aantasten. Besloten is om die redenen over te gaan op een

manier van opbergen die beter is voor het behoud van de munten en goed verkrijgbaar. Na inventarisatie heeft het Zeeuws Museum voor de collecties Middeleeuwen, Nieuwe en Moderne tijd capsules aangeschaft en is Rien Sanderse begonnen met het overbrengen van de munten naar het nieuwe systeem. Omdat de collectie inclusief alle beschrijvingen, foto's en verwijzingen in een database is opgenomen, is het niet langer noodzakelijk om bij de munt de informatie schriftelijk op detailniveau op te nemen maar volstaat een aanduiding van het inventarisnummer. In de komende jaren wordt dit karwei voortgezet, ook voor de penningen.

Omdat de oude munthouders over de periode van bijna 130 jaar door de conservatoren met de hand zijn beschreven, vormen zij ook een waardevol bezit. Ze zijn daarom alle gefotografeerd en worden apart bewaard.

Aanwinsten

Nr	Inventaris nr	Type penning	Jaar	Titel	Medailleur	Materiaal
1	GM2504	Historiepenning	z.j.	Die Deutsche Post in Russland	Onbekend	Geëmailleerd brons
2	GM2500	Historiepenning	1879	300 jaar Unie van Utrecht - Jan van Nassau	J.P.M. Menger (1845-1912)	Bronz
3	GM2506	Historiepenning	1898	Kroningspenning Kon. Wilhelmina Middelburg	Ed Grielens, Antwerpen	Koper verguld
4	GM2503	Historiepenning	1915	Ondergang van de Lusitania	Karl Goetz (1875-1950)	Gietijzer
5	GM2496	Historiepenning	1916	Verdun Die Weltblutpumpe	Walther Eberbach (1866-1944)	IJzer
6	GM2498	Historiepenning	1916	De Heer bescherme Hongarije	Elisabeth von Esseö (1883-1955)	Gietijzer
7	GM2494	Historiepenning	1917	Penning op Karel I van Oostenrijk	Elisabeth von Esseö (1883-1955)	Bronz

Inventaris						
Nr	nr	Type penning	Jaar	Titel	Medailleur	Materiaal
8	GM2497	Historiepenning	1917	Door de deugd van superieure kracht	Elisabeth von Esseö (1883-1955)	Gietijzer
9	GM2499	Historiepenning	1917	Kroning van Karel IV van Hongarije	Elisabeth von Esseö (1883-1955)	Gietijzer
10	GM2505	Historiepenning	1917	De afgezette autocraat	Karl Goetz (1875-1950)	Gietijzer
11	GM2502	Historiepenning	1918	Engeland huilt om het Russische volk	Karl Goetz (1875-1950)	Gietijzer
12	GM2489	Historiepenning	1919	Gietproef ANNO 1919	Roline Wichers Wierdsma	Lood
13	GM2490	Historiepenning	1919	Gietproef druiventros	Roline Wichers Wierdsma	Lood
14	GM2491	Historiepenning	1919	Gietproef Klokkenspel	Roline Wichers Wierdsma	Lood
15	GM2501	Historiepenning	1927	Charles Lindbergh - solovlucht over Atlantische Oceaan	Georges-Henri Prud'homme (1873-1947)	Brons
16	GM2492	Familiepenning	1928	Penning op 10-jarig huwelijk Mr J.A. Heyse en J.E.H. Tak	Roline Wichers Wierdsma	Brons
17	GM2493	Historiepenning	1943?	Prestaties Duitse Luftwaffe o.l.v. Herman Goering	Roline Wichers Wierdsma	Brons

Inventaris						
Nr	nr	Type penning	Jaar	Titel	Medailleur	Materiaal
18	GM2510	Historiepenning	1967	Middelburg 750 jaar	Onbekend	Brons
19	GM2495	Historiepenning	1969	DRU penning op Nicolaus Copernicus	Onbekend	Gietijzer
20	GM2509	Historiepenning	1988	400 jarig jubileum huwelijk Willem III en Mary	Onbekend	Zilver
21	GM2511	Insigne	1992	Kopie pelgrimsinsigne Onze-lieve-vrouwe ter Potterie in Brugge	Chris Rutten	Zilver
22	GM2507	Historiepenning	1993	100 jarig jubileum Focus Veilig	Chris Rutten	Brons
23	GM2508	Historiepenning	1993	Restauratie Synagoge Middelburg	Chris Rutten	Brons

De nummers 1, 2, 4-17 en 19 maken deel uit van de schenking van Paul Aarssen en zijn afkomstig uit de boedel van Roline Wichers Wiersma.

Nummer 3 is een aankoop van het KZGW.

Nummers 18 en 20-23 maken deel uit van de schenking van Chris Rutten.

Natuurhistorische voorwerpen en overige Naturalia

Algemeen

Conservator Gerard Heerebout bericht als volgt:

De in 2010 ontstane coronapandemie was aan het eind van 2021 zodanig uitgewoed dat in het verslagjaar de toegang tot de depots weer mogelijk was. Afgezien van tijdelijke sluitingen in

verband met werkzaamheden in het Zeeuws Museum konden de conservatoren hun werk weer volledig hervatten.

Een bijzondere gebeurtenis in het verslagjaar was het verschijnen van de tweedelige *Avifauna Zeelandica*. Hierin worden niet slechts de Zeeuwse vogels beschreven, maar ook zijn er hoofdstukken gewijd aan historische vogelwaarnemingen, aan de jacht op en de bescherming van de Zeeuwse vogels en aan Zeeuwse vogels in de kunst. Tevens is er een hoofdstuk opgenomen over de verzamelaars van vogels in Zeeland en hun collecties. Daarin wordt onder meer ook het tot stand komen van de vogelcollectie van het Genootschap uitgebreid beschreven (Vlek, 2022). Er is voor een aantal vogelsoorten gebruik gemaakt van de collectie van het Genootschap.

De bruikleennemer van onder meer de collectie Naturalia van het Genootschap, het Zeeuws Museum, heeft in het verslagjaar met ondersteuning van een extern onderzoeksbureau een collectiewaardering opgesteld. Het stemt tot genoegen dat de Naturalia-collecties in het algemeen voor de informatiewaarde, de maatschappelijke waarde en de zeldzaamheidswaarde hoog gewaardeerd worden. Alleen omdat veel Naturalia weinig of nooit getoond worden (met uitzondering van sommige objecten) wordt de museale waarde daardoor laag ingeschat. Het werk van de conservatoren, waardoor de voorwerpen beter bekend raakten, heeft er zeker mede aan bijgedragen dat de scores over het algemeen hoog zijn.

Mollusken

Conservatoren Freddy van Nieulande en Herman Nijhuis berichten als volgt:

Dit jaar stond in het teken van het in de collectie Mollusca invoegen van de grote schenking van de privé-verzameling van de conservator Freddy van Nieulande. Deze verzameling betreft vooral (fossiele) Zeeuwse mollusken en ander fossiel materiaal. Deze is inmiddels ondergebracht in 26 laden in de kasten 10 en 15 (Tweekleppigen) en in kast 15 (Slakken). Hiervoor moest een groot aantal van de oorspronkelijke verzameldozen aangepast worden aan de aanwezige plankdiepte van 40 cm. De voorwerpen krijgen een collectienummer dat voorafgegaan wordt door 'FVN'. Alle laden en dozen zijn inmiddels voorzien van etiketten met de namen van de voorwerpen en het plaatsingsnummer.

Aan de hand van de uitgebreide naamlijsten is met het oog op de snelle toegankelijkheid besloten om de Mollusken in deze verzameling meer systematisch-taxonomisch op te bergen. Aangezien de naamlijsten aanvankelijk niet systematisch-taxonomisch ingericht waren, kostte deze omzetting veel tijd. Bij de niet-mollusken is nu ook gekozen voor een systematisch-taxonomische ordening. Deze voorwerpen zijn nu ingedeeld naar onderwerp/diergroepen, zoals bijvoorbeeld (fossiele) Bryozoa (mosdiertjes), (fossiele) krabben, fossiele vissen, sediment met fossiele graafgangen en dergelijke. In het komende jaar zal ook de verzameling fossiele inktvissen (Ammonieten en Nautilussen) in de collectie worden ingevoegd. Bij de geschonken collectie hoorde ook een grote verzameling foto's van de voorwerpen in de collectie. Deze zijn

inmiddels ook voorzien van registratienummers, zodat er een directe koppeling is tussen voorwerp en foto.

Voor de te zijner tijd te verschijnen 'Fossielenatlas' is veel materiaal uit de Mollusken-collectie van het Genootschap onderzocht. Ook materiaal uit de musea Naturalis (Leiden), De Zeeuw (Zaamslag) en Terra Maris (Oostkapelle) werd in dit onderzoek betrokken. Dit jaar is weer een deel-aflevering van de Fossielenatlas verschenen.

Fossiele zeezoogdieren

Conservator fossiele zeezoogdieren Mark Bosselaers bericht als volgt:

Door omstandigheden was er weinig gelegenheid het depot te bezoeken. Wel zijn eindelijk de oude vondsten van eind jaren negentig, afkomstig van bottenvistochten op de Westerschelde, gedetermineerd en geregistreerd. Het betreft 32 nummers. Voorlopig zijn dit de laatste voorwerpen die aan de collectie konden worden toegevoegd. Een nieuwe generatie Schot heeft het visserijbedrijf overgenomen en meegedeeld dat er in de toekomst alleen nog maar in de Oosterschelde, onder auspiciën van Kor en Bot (en dus niet van het Genootschap) op fossiele (land-)zoogdieren gevist zal gaan worden. De vistochten op de fossiele (zee-)zoogdieren, georganiseerd door de Werkgroep Geologie van het Genootschap worden niet voortgezet. Of er een oplossing gevonden kan worden waardoor in de Westerschelde weer gevist zal gaan worden, is onbekend.

In de afgelopen twee jaren zijn er geen publicaties verschenen waarbij gebruik is gemaakt van materiaal uit de collectie mariene zoogdieren van het Genootschap. Wel in 2020; die publicatie is in het verslag over dat jaar abusievelijk niet opgenomen. Het betreft een gehoorbot (linker perioticum, NHG 23430) van een vinvisachtige, dat afgebeeld en beschreven wordt in een artikel (van Michelangelo Bisconti en mijzelf) over o.a. het vinvisgeslacht *Protororqualus wilfriedneesi*.

Landzoogdieren

Conservatoren landzoogdieren Jan Piet Bekker en Hester Loeff berichten als volgt:

In het jaar 2022 heeft conservator Jan Piet Bekker de collectie van de landzoogdieren van het KZGW voorzien van een label met het plaatsnummer, het collectienummer, de soortnaam en de omschrijving van het anatomische deel. Enkele exemplaren worden in opgezette toestand of in alcohol (sterk water) bewaard.

Verreweg de meeste voorwerpen (meer dan 580) zijn afkomstig van slurfdieren, in hoofdzaak mammoetsoorten. Met ruim 560 exemplaren komen de evenhoevigen op de tweede plaats. Deze laatste groep bevat soortgroepen als runderen, herten en enkele soorten varkens. De

onevenhoevigen komen op de derde plaats, met ruim 260 neushoornachtigen, meer dan 170 paardachtigen en drie nijlpaarden. Van de roofdieren zijn er ruim 40, knaagdieren belopen net meer dan 30, terwijl er een dozijn apensoorten in de collectie zijn onder gebracht. De overige soortgroepen, zoals vleermuizen, insectenetters, haasachtigen en een buideldier, omvatten steeds enkele exemplaren. Bij de hierboven genoemde aantallen zijn niet de 'beoogde toevoegingen' opgenomen.

Van de 'beoogde toevoegingen' maakt de deelcollectie noordse woelmuizen (*Alexandromys (Microtus) oeconomicus*), voor een deel afkomstig uit Zeeland, een belangrijk onderdeel uit. De noordse woelmuis is een ijstijdrelict; in ons land is een klein aantal geïsoleerde populaties aanwezig die een aparte ondersoort vormen: *Alexandromys (Microtus) oeconomicus arenicola*. Ook in Zeeland komen nog een paar van deze populaties voor. De soort komt tegenwoordig voornamelijk voor van Noord-Europa tot in Siberië.

In het verslagjaar is een onderzoek verricht naar het voorkomen van de zogenoemde *forma radnensis*. Hierbij bleken drie van de 1595 onderzochte bovenste tweede kiezen van deze noordse woelmuis de vorm *radnensis* te vertonen: hierbij is er een omgekeerde omega (Ω) aan het driehoekje aan de tongzijde aanwezig. Het doel van dit onderzoek is om de frequenties van het voorkomen van de vorm *radnensis* in de bekende subpopulaties van de noordse woelmuis in Nederland te bepalen om vast te kunnen stellen of de frequenties hiervan binnen de geïsoleerde populaties van elkaar verschillen.

De conservator Hester Loeff kon door omstandigheden het depot maar weinig bezoeken. Er is wel doorgewerkt aan determinatie van de voorwerpen en controle van eerdere determinaties en er verscheen een publicatie over een beverkaak.

Overige Naturalia

Conservator Gerard Heerebout bericht als volgt:

In het verslagjaar werden alle determinaties en standplaatsen gecontroleerd. Alleen de collectie eieren levert nu nog problemen op omdat deze wat in ongerede geraakt is. Verder werd gepoogd om achterliggende gegevens uit diverse archivalia bijeen te brengen; niet alleen de gedrukte verslagen van het Zeeuws Genootschap en de Zeeuwse museumstichting bevatten veel waardevolle gegevens, ook uit de archieven van de instellingen konden de nodige gegevens bijeengebracht worden. Het oud-archief van het Genootschap is tot 1969 gedigitaliseerd hetgeen raadpleging via internet goed mogelijk maakt. Dit maakt het bijeenbrengen van achtergrondgegevens bij voorwerpen in de collectie een stuk eenvoudiger.

Publicaties

Michelangelo Bisconti and Mark E.J. Bosselaers, 2020. A new balaenopterid species from the Southern North Sea Basin informs about phylogeny and taxonomy of *Burtinopsis* and *Protororqualus* (Cetacea, Mysticeti, Balaenopteridae). *PeerJ* 8:e9570 DOI 10.7717/peerj.9570.

G.R. Heerebout, 2022. Soepschildpadden in Zeeland. In: *Zeeland* 31 (1): p. 30-32.

G.R. Heerebout, 2022. J.G. de Man en de vorskwabben, *Raniceps raninus* (L.). In: *Zeeland* 31 (3): p. 131-132.

H.K. Loeff, 2022. Een beverkaak met een verhaal. In: *Zeeland* 31 (4): p. 185-186.

P.L. Meiningier (redactie), 2022. *Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. Twee delen, pp. 1-1448.

Hierin is opgenomen: R. Vlek, 2022. Verzamelaars van vogels in Zeeland en hun collecties, 1650-2020, pp.119-132.

F.A.D. van Nieulande, D.F. Hoeksema, H.W. Nijhuis en A.C. Rijken, 2022. De fossiele schelpen van de Nederlandse kust II, deel 17 Velutinidae, Triviidae, Eratoidae en Ovulidae. In: *Spirula* 431: p. 16-25.

F.A.D van Nieulande, 2022. Omzwervingen van een blauwe steen. In: *Zeeland* 31 (2): p. 80-81.

Volkenkundige voorwerpen

De conservatoren Erik van der Doe en Liesbeth van der Geest berichten als volgt:

In het verslagjaar was er andermaal veel aandacht voor koloniale roofkunst. In 2022 verscheen het eindrapport *Sporen. Onderzoek naar herkomstgeschiedenis en betekenisgeving van culturele objecten en collecties verworven in koloniale situaties*, een pilotproject uitgevoerd door het NIOD, Nationaal Museum voor Wereldculturen en het Rijksmuseum. Het rapport geeft aanbevelingen over prioritering, onderzoeksmethodologie en verslaglegging en biedt een toetsingskader. In juli van dit jaar heeft het Ministerie van OCW het eerder al onderschreven advies van de aanbevelingen van de Raad voor Cultuur (Commissie Gonçalves) bevestigd en verder aangegeven op verzoek hulp en coördinatie bij teruggave en herkomstonderzoek van andere collecties te verlenen en een adviescommissie ter beoordeling in te stellen. Archieven vallen voorlopig nog niet onder deze beleidslijn.

Roofkunst en teruggave bleef onverminderd actueel. Vooral de Benin Bronzen, in 1897 door de Engelsen geroofde bronzen voorwerpen die intussen verspreid zijn over diverse Europese musea, spreken tot de verbeelding. In augustus dit jaar maakte het Horniman Museum in Londen bekend dat 72 bronzen voorwerpen uit Benin teruggaan naar Afrika. Indonesië liet in oktober weten zeven collecties die in Nederland verblijven terug te willen, waaronder van het Leidse Museum Volkenkunde de zogenoemde Lombokschat, de teugels van het paard van prins

Diponegoro en objecten van de koninkrijken Singawesi (Oost-Java) en Luwu (Sulawesi), alsook de collectie Dubois (fossielen Javamens) in Naturalis.

Het overleg tussen Zeeuws Genootschap en Zeeuws Museum (met Katie Heyning en Caroline van Santen) over mogelijk dubieus verkregen objecten of met een bijzondere culturele, religieuze of spirituele waarde in de verzameling volkenkundige voorwerpen werd voortgezet. Op het symposium tijdens de najaarsvergadering van de conservatoren op 12 november is een presentatie gehouden over ongemakkelijk erfgoed in de volkenkundige collectie van het Zeeuws Genootschap. Uitgangspunt is het presenteren van de etnografica met zoveel mogelijk context en openheid.

Dit jaar werd een bezoek van de Erfgoedinspectie van het Ministerie van OCW met standplaatscontrole van de voorwerpen beschermd volgens de Erfgoedwet 2016 voorbereid. In 2017 werd het oudste deel van de collectie van het Zeeuws Genootschap en een groot aantal later verworven topstukken (waaronder veel volkenkundige voorwerpen) door de minister van OCW als nationaal beschermde cultuurgoederen erkend. Een geplande reguliere inspectie kon in 2021 door coronamaatregelen geen doorgang vinden. Het bezoek vond plaats op 17 maart 2022 met depotcontroles in de ZB Bibliotheek van Zeeland, Zeeuws Archief en Zeeuws Museum en leidde tot de constatering dat het beheer goed is. De ontvangst door de beherende instellingen werd als zeer positief ervaren.

Medewerking werd verleend aan de in 2021 begonnen activiteiten ter herdenking van 400 jaar West-Indische Compagnie, in samenwerking met Universiteit Leiden, Nationaal Archief en Nationale Bibliotheek van Brazilië. In het verslagjaar vonden online het tweede symposium over de rol van Zeeland bij de oprichting in 1621 en het derde symposium over Elmina en de slavenhandel plaats. Een bijdrage werd geleverd aan de online tentoonstelling 'Het Zeeuws Genootschap, de West-Indische Compagnie en het Atlantisch gebied: een selectie uit de collectie, 1769-2022', met meer dan vijftig voorwerpen van de verschillende afdelingen van de verzamelingen in bruikleen bij Zeeuws Museum, ZB Bibliotheek van Zeeland, Zeeuws Archief en Erfgoed Zeeland. Tijdens de Genootschapsdag op 1 oktober werd een presentatie gehouden bij de opening van de tentoonstelling.

In het tijdschrift *Tribale Kunst* (december 2022, p. 6-7) stond in de rubriek 'Van heinde en verre ...', ditmaal over overzeese wapens, een afbeelding van een van de fraai met geometrische patronen gedecoreerde laat-achttiende-eeuwse peddelknotsen uit Tonga (3600-BEV-Z-80).

Van de meeste wapens in de collectie etnografica bestaan er geen goede foto's. Na de overdracht vanuit Leiden naar Middelburg in 2007 zijn deze, zoals het merendeel van de andere volkenkundige voorwerpen niet opnieuw door het Zeeuws Museum gefotografeerd. Oude zwart-wit foto's van het Museum Volkenkunde geven geen goed beeld van het object. Zeeuws Museum en Zeeuws Genootschap zullen gezamenlijk het opnieuw fotograferen van de wapens bekostigen. Hiertoe is door Andeweg Taxaties te Vlissingen een taxatierapport gemaakt van 150 krissen, zwaarden, lansen, speren, schilden en andere voornamelijk uit voormalig Nederlands-Indië afkomstige wapens. De bestaande veelal summiere beschrijvingen konden nu ook worden

aangepast en uitgebreid. Tevens is er zo een actueel overzicht van de vervangingswaarde gekomen. Het fotograferen zal in 2023 gebeuren.

In het verslagjaar is verdergegaan met onderzoek naar herkomst en achtergrond van de collectie en werden weer voorwerpen ingevoerd in de Collectie Online. Voor de wapens kon daarvoor dankbaar gebruik worden gemaakt van het taxatierapport. Er waren dit jaar geen aanwinsten.

Aardewerk beeldje van de god Shiva, afkomstig uit een hindoetempel in Bengalen. Geplaatst op de lijst beschermde cultuurgoederen, ongemakkelijk erfgoed? Schenking J.R. Vos, 1819; ZM, G3603.

Historisch-topografische atlas Zelandia Illustrata

Conservatoren Anna de Bruyn, Veronica Frenks, Michel van Gessel en Ineke Vogel-Wessels Boer berichten als volgt:

In het verslagjaar hebben zich voornamelijk ontwikkelingen voorgedaan op het gebied van beheer van de collectie. Na de periode van beperkte toegankelijkheid van de voorgaande jaren, was er de behoefte om bestaande werkwijzen te evalueren. Zo bestond al langer de wens om de conservatoren nauwer te betrekken bij het collectiebeheer binnen het Zeeuws Archief. Vanaf juni 2023 hebben de conservatoren van de Zelandia Illustrata dan ook toegang gekregen tot *MAIS-Flexis*, het collectiebeheersysteem van het Zeeuws Archief. Hierdoor zijn ze actiever betrokken bij de informatievoorziening, onder andere door direct in het systeem beschrijvingen te kunnen inzien, aanpassen en toevoegen.

Daarnaast zijn, in overleg met het Zeeuws Archief, twee bestaande procedures herzien. De eerste betreft de toestemmingsprocedure voor het gebruik van afbeeldingen door derden. De tweede is de bruikleenprocedure. In beide gevallen was het doel om de procedures helderder in te richten en communicatie tussen verschillende betrokkenen efficiënter te laten verlopen. De beheerscommissie van de Zelandia Illustrata – die naast de conservatoren bestaat uit Leo Hollestelle en Eef van Brummelen – is dit jaar tweemaal bij elkaar gekomen, namelijk op 9 maart en op 23 november. Op 29 juni vond het inspectiebezoek van de Erfgoedinspectie aan de beschermde verzamelingen plaats.

In samenwerking met Aagje Feldbrugge, conservator Archeologie, en met hulp van Leo Hollestelle is een grote verzameling foto's en negatieven van de amateurarcheoloog Johannes Adriaan Hubregtse (1878-1940) geïnterviewd en beschreven. Het gaat voornamelijk om afbeeldingen van de duindalen van Schouwen en de aldaar aangetroffen archeologische vondsten. Daarnaast heeft conservator Anna de Bruyn voor de rubriek 'Schatten' in het tijdschrift *Zeeland* onderzoek gedaan naar twee zeldzame voorbeelden van microkalligrafie in de collectie van het Zeeuws Genootschap.

Voor de Zelandia Illustrata konden er dit verslagjaar – naast de collectie Hubregtse – verscheidene andere aanwinsten worden toegevoegd aan de collectie, waaronder een aantal schenkingen. Van Ineke Vogel ontving het genootschap twee schenkingen: een prent van de Dom van Veere (ZI aanwinsten-1083) en een aquarel van een haven in Zeeland (ZI aanwinsten-1079) door Liesbeth Binckhorst, oud-conservator van de Zelandia Illustrata. Daarnaast kocht het Zeeuws Genootschap een tekening door Jan Frederik Schütz van landgoed Overduin, waarop het bezoek van Prins von Wied staat afgebeeld (ZI aanwinsten-1082). Verschillende collectiestukken van de Zelandia Illustrata zijn in bruikleen gegeven voor tentoonstellingen, zoals de twee exposities in Museum Veere: *Een Fenomeen in Veere: Hendrik Willem van Loon (1882-1944)* en *Een Eigenzinnige Romanticus: Leven en werk van J.H. Hollestelle*. Via e-mail zijn er bovendien vragen ontvangen en beantwoord betreffende de collectie en in verband met assistentie bij onderzoek.

5. Jaarverslag van de Commissie Jeugd over 2022

Het bestuur van het Zeeuws Genootschap heeft, gesterkt door het succes van het YESC-project in 2019, in 2020 besloten om de komende vier jaar verder te gaan met de jeugdactiviteiten. Het kweken van interesse voor het deel van de collectie van het Genootschap dat al online te zien is, moet daarbij een grote rol spelen. Een van de speerpunten was het ontwikkelen van een app waarmee scholieren en studenten via de Collectie Online (kzgwonline.nl) kennis kunnen maken met een object uit de collectie.

In 2022 is in het kader hiervan een functionele beschrijving ontwikkeld voor de app en is een groep met geïnteresseerde docenten uit het Zeeuwse Voortgezet onderwijs geformeerd. Een goed draagvlak bij de scholen is van zeer groot belang voor het succes. De bouw van de app is uitbesteed aan Wavemakers, een organisatie die nauw samenwerkt met het onderwijs. Een groep studenten bouwt mee aan de app, een nadrukkelijke wens van het KZGW.

Het project heeft de naam TIJDGRAVER gekregen, een rechtsreeks citaat uit de documentaire over de conservatoren van het KZGW van Fifi Visser uit 2019: 'Tijdgravers'.

De uitgangspunten zijn dat TIJDGRAVER:

- de spelers op een kennis laat maken met de herkomst van de schatten, de details, het gebruik en de wijze waarop ze uiteindelijk in de collectie van het KZGW terecht zijn gekomen;
- is te gebruiken op mobiele telefoons en tablets (besturingssystemen: Android en iOS);
- volledig zelfsturend is (er zijn tijdens het spelen geen interventies nodig van docenten of van het KZGW);
- aan de docenten de gelegenheid biedt om het spel af te stemmen afstemmen op het lesprogramma en zelf te bepalen op welke geografische schaal en met welke schatten ze de leerlingen willen laten spelen;
- zich leent voor verdere verdieping in de vorm van lessen, spreekbeurten en werkstukken;
- gebruik maakt van de Collectie Online (<https://kzgwonline.nl>), waarin schatten uit de hele wereld zijn opgenomen (hierbij behoren zeer nadrukkelijk ook de schatten uit de Europese, Nederlandse en Zeeuwse geschiedenis);
- gebruik maakt van de landelijk 'voorgeschreven' 10 tijdvakken in de wereld- en vaderlandse geschiedenis.

De app is in de eerste helft van 2023 gebouwd en geïntroduceerd bij de jeugd en het onderwijs. Hierover leest u in het jaarverslag van 2023 uiteraard meer!

6. Jaarverslag van de Commissie tot redactie van *Tijdschrift Zeeland* over 2021

Jaarverslag van de Commissie tot redactie
van het tijdschrift Zeeland over 2022

Een jaarverslag is in de meest letterlijke zin een verslag van wat er in het afgelopen jaar is gebeurd. Richten we ons daarbij op 'Zeeland', het kwartaalblad van het KZGW, dan is er heel wat gepasseerd. Het bijzondere van het kalenderjaar 2022 is dat de redactie daarin meer dan voorheen de blik vooruit richtte. Met als doel om in 2023 een vernieuwd tijdschrift te kunnen presenteren.

Allereerst de boekhouding van 2022. Met twintig artikelen van overwegend historische, culturele en natuurwetenschappelijke aard konden er aansprekende verhalen worden verteld over ver en een enkele keer heel recent verleden. Met soms onverwachte invalshoeken.

Voorzitter Peter van Druenen van het KZGW verraste met een proefschrift waarin hij gebruik maakte van historische stadskaarten als basis voor bestudering van bevolkingsontwikkeling. Het werd in de twintigste eeuw al eerder gesuggereerd om naar de kaarten van Van Deventer en Blaeu te kijken. Peter van Druenen: „Niemand heeft die raad opgevolgd. Daarom dacht ik: dat kan Van Druenen wel eens doen.” September vorig jaar promoveerde hij in Utrecht op zijn proefschrift 'Meten en tellen. Stedelijke inwonertallen in de Lage Landen: een alternatieve benadering'.

Historisch rumoer was er ook. Tijdens de Genootschapsdag op 1 oktober 2022 werd de officiële akte van de in 1323 getekende Vrede van Parijs in de tapijtenzaal van het Zeeuws Museum getoond. Die was op verzoek van het genootschap speciaal overgebracht uit het archief van de stad Lille. De expositie was gepland als startpunt van een jaar waarin op grotere en kleinere schaal het 700-jarig bestaan van Zeeland als bestuurlijke eenheid zou worden gevierd. Dat niet iedereen het daarmee eens was, vond zijn weerslag in het tijdschrift. Peter Henderikx betoogde in het decembernummer dat er geen reden is voor een feestje, simpelweg omdat Zeeland beoosten en bewesten Schelde al veel eerder een bestuurlijke eenheid vormden. Hoewel het feitelijk buiten het jaarverslag 2022 valt, kan hier wel al gemeld worden dat Arjan van Dixhoorn in het maartnummer van 2023 concludeerde dat de grafelijkheid van Zeeland juist in 1323 van fictie werkelijkheid is geworden.

In het decembernummer van vorig jaar verkeerden we uitgebreid op de grens van land en zee. Zeeuwse schorren en slikken kunnen gezien worden als natuurgebieden van internationale allure, zo werd er geconstateerd, op wereldschaal net zo belangrijk als het tropisch regenwoud. Dat de ruimte voor natuurlijke processen door vele inpolderingen sterk is verkleind, is geen geheim. Verruiming van de vaargeul in de Westerschelde en het passeren van steeds grotere schepen vormen eveneens een bedreiging. Volop zorgen dus. Met daarbij de hoop dat een combinatie van de belangen van landbouw, recreatie, natuur en waterveiligheid tot een ommekeer kunnen leiden.

Zoals gezegd, 2022 was een rijk jaar. Conservatoren van het genootschap boden met hun rubriek 't Is vol van schatten hier' een fascinerende blik op wat zij allemaal in de depots van Zeeuws Museum, Zeeuwse Bibliotheek, Zeeuws Archief en Erfgoed Zeeland mogen koesteren. Van Vlaams kleingeld uit de 12^e en 13^e eeuw tot op Zeeuwse kusten aangespoelde zeeschildpadden. Het is een collectie die na ruim 250 jaar nog steeds wordt uitgebreid.

De boekenrubriek was als vanouds een spiegel van het bloeiende lees- en schrijfklimaat in Zeeland. Met de bespreking van de tweedelige 'Avifauna Zeelandica' in het maartnummer werd dat jaar een fors startschot gegeven. Recensent Gerard Ouweneel constateerde: 'Voor in dit land en daarbuiten nog te verschijnen studies zal de 'Avifauna Zeelandica' een maatstaf blijken te zijn, een 'moeder aller avifauna's'. 'Noord-Beveland' was eveneens een uitgave die de weegschaal deed uitslaan: vijf kilo met 704 pagina's. Gerard Heerebout vertelde in het septembernummer dat hij erin bleef lezen.

Over omvangrijke uitgaven gesproken: met tweehonderd pagina's in totaal was de jaargang 2022 van het tijdschrift 'Zeeland' rijker van papier voorzien dan ooit. In de loop van het jaar werd er tijdens redactievergaderingen gediscussieerd over mogelijke aanpassingen van het blad. Een groter formaat met daarin een grotere leesletter en meer ruimte voor illustraties zou het tijdschrift een magazineachtige uitstraling kunnen geven, was de gedachte. Omdat de titel 'Zeeland' voor meerdere periodieken wordt gebruikt, werd besloten de naam te veranderen in 'Tijdschrift Zeeland'. In elk nummer een dossier over een specifiek onderwerp of thema zou bij kunnen dragen aan een inhoudelijk standvastiger koers. Ook werd geopperd om in de toekomst plaats in te ruimen voor in de sfeer van het genootschap passende advertenties. Er werden ook kleine veranderingen voorgesteld en meteen uitgevoerd: met ingang van de derde editie van 2022 werd elk nummer voorzien van een voorwoord van de hoofdredacteur.

Er waren enkele personele wisselingen. Willem van den Broeke liet in de zomer van 2022 na tien jaar weten dat hij helaas geen tijd meer had voor het redactiewerk. Hoofdredacteur Gerard Heerebout vond het wat hemzelf betrof na acht jaar tijd voor verjonging. In het voorwoord van het decembernummer schreef hij: 'Hoofdredacteur zijn is leuk werk, maar net zoals in de vegetatiekunde: er moet voldoende dynamiek zijn om te voorkomen dat je het eindstadium bereikt waarin weinig of geen veranderingen meer plaatsvinden.' Jan van Damme is hem per 1 januari 2023 opgevolgd. Chiel Jacobusse en Mario Molegraaf zijn de redactie inmiddels komen versterken.

Met die wisselingen van de wacht werd het jaar 2022 afgesloten. Tegen die tijd stond het nieuwe magazine 'Tijdschrift Zeeland' in elk geval als idee al grotendeels in de steigers.

7. Jaarverslag van de Commissie tot redactie van *Archief en Werken* over 2022

Commissie tot redactie van *Archief en Werken*

In 2022 is de Commissie tot redactie van *Archief en Werken* twee keer in Middelburg bijeengekomen, op 8 april en 16 september; verder werden de activiteiten via geregeld telefonisch en email-verkeer afgehandeld. De aflevering van *Archief* 2022 bevatte voor het eerst een serie artikelen die één thema aan de orde stelde: de geschiedenis van de Zeeuwse landbouw. Dit thema bood een goede basis voor uiteenlopende bijdragen. Naast de geschiedenis van specifieke onderwerpen als de Zeeuwse fruitteelt en de sociale tegenstellingen op het Zeeuwse platteland tijdens het Interbellum werd ook aandacht besteed aan de huidige problematiek en de te verwachten wederwaardigheden van deze sector, die zoals bekend op allerlei manieren in een bewogen overgangperiode verkeert. In een aparte afdeling van de aflevering 2022 van *Archief* werd een bijdrage over de Zeeuwse cartografie opgenomen. Zoals gewoonlijk verschaften de royale lay-out en goed gekozen illustraties het jaarboek een aantrekkelijke aanblik. De Commissieleden lasen de manuscripten van de bijdragen, verzorgden de redactie, gaven ondersteuning bij de verwerking van de illustraties en assisteerden bij de correctie van de drukproeven.

Leden van de Commissie waren aanwezig bij de uitreiking van de Roggeveen-prijs op 23 april in de Oudkatholieke Sint Augustinuskerk aan de Zuidsingel in Middelburg. De selectie van scripties en papers voor deze prijs biedt de redactie een goede gelegenheid artikelen voor *Archief* te werven.

In het verslagjaar is er ook een nieuwe bijdrage in de reeks *Werken* verschenen: Leo Hollestelle en Veronica Frenks, *Een eigenzinnig romanticus: Leven en werk van schilder en tekenaar Jacob Huijbrecht Hollestelle (1858-1920)*, *Werken* uitgegeven door het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, deel 20 (Middelburg en Veere 2022). Besprekingen over andere manuscripten hebben op dit moment nog niet tot tastbare resultaten geleid, maar het stemt tot tevredenheid dat ook de reeks *Werken* geregelde voortgang vindt.

Aan het einde van het verslagjaar heeft Willem Peene besloten de redactie te verlaten. Wij zijn hem erkentelijk voor de waardevolle bijdrage die hij in de afgelopen jaren heeft geleverd. Dit betekent dat er een plaats in de redactie is opengevallen. Voor een nieuwe medewerker, die er plezier in heeft manuscripten over de Zeeuwse cultuur en geschiedenis van inhoudelijk en stilistisch commentaar te voorzien houden wij ons aanbevelen.

25 maart 2023,
Henk Nellen

8. Jaarverslag van de Commissie tot redactie van *Archief - Jaarverslagen over 2022*

Het werk van de redactiecommissie is niet eenvoudig: de ongeveer 100 pagina's worden geschreven door de vrijwilligers zelf: conservatoren en leden van de werkgroepen en commissies. Van de ruim 80 vrijwilligers werkt een groot deel mee aan de teksten. Dit vereist een strakke planning en hier en daar de nodige aanmoediging om op tijd de kopij binnen te krijgen. De conceptverslagen verslagen moeten al op 1 mei binnen zijn. Dit in verband met de Algemene Ledenvergadering die meestal tussen 15 mei en 1 juni wordt gehouden. Tijdens die vergadering worden de leden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen en suggesties te doen voor aanvullingen. De onbewerkte verslagen worden daarom direct in mei al digitaal gepubliceerd op de website. In juli vindt per auteur overleg plaats over de teksten en de afbeeldingen. Dit resulteert eind juli in een definitieve versie die nog één keer door de eindredacteur wordt bekeken en dan naar de vormgever kan. Augustus en september zijn dan ingeruimd voor de drukproeven. Doorgaans zijn er drie rondes nog. De auteurs worden alleen bij de eerste nog ingeschakeld. De twee volgende rondes hebben vooral te maken met 'zetduiveltjes' en vormgeving. De meest voorkomende correcties in deze fase betreffen afbrekingen, de posities van de afbeeldingen en – per twee tegenoverliggende pagina's – het algehele paginabeeld.

De definitieve drukbestanden kunnen dan in de loop van oktober naar de drukker, waarna het wachten begint. Hoewel we allemaal veel ervaring hebben met het maken van boeken, blijft het elke keer spannend: komt alles eruit zoals we dat hadden bedacht en hebben we misschien toch nog iets over het hoofd gezien? Dat laatste is altijd het geval, zelfs bij de meest professionele uitgeverij. De laatste jaren was het echter – afgezien van het kleurverschil tussen de delen I en II in 2021 waarvan sommige redactieleden wel even wakker hebben gelegen – minimaal. Maar het blijft elk jaar spannend!

9. Jaarverslag van de Commissie Communicatie over 2022

Eind 2021 heeft de commissie het nieuwe logo en de nieuwe huisstijl van het KZGW gepresenteerd. Dat was een spannende gebeurtenis: dit was in 252 niet veranderd en het bestaande logo, met op de ene zijde de rots met de zeven muzen van kunst en wetenschap en op de andere de godin van de wijsheid Minerva, was uitgegroeid tot een icoon en in de ogen van velen niet te vervangen. Toch was het nodig om te gaan werken aan een strakkere vormgeving omdat het logoi zeer moeilijk te verwerken was in onze digitale communicatie. Zowel de muzen als Minerva kregen een plaats in het nieuwe logo, zij het veel meer gestileerd dan voorheen. Toegevoegd werd de missie 'Wij laten Zeeland schitteren', een zeer vrije interpretatie van de spreuk op het oude logo: 'Non Sordent in Undis'.

In 2022 werden het logo en de missie vrij geruisloos in alle uitingen van het KZGW verwerkt. De commissie kon zich vervolgens gaan bezighouden met een van de belangrijkste vraagstukken van deze tijd voor culturele en wetenschappelijke verenigingen in het algemeen en het KZGW in het bijzonder: hoe houden we ons ledenbestand op peil en hoe betrekken we meer jongeren bij onze activiteiten? En, in het verlengde daarvan: hoe maken we het grote publiek duidelijk dat een lidmaatschap niet alleen veel voordelen oplevert (de uitgaven en activiteiten van het KZGW), maar ook bijdraagt tot de instandhouding en uitbreiding van de enorme collectie van het KZGW en daarmee van de Zeeuwse cultuur en wetenschap. Met andere woorden: hoe gaan we het KZGW positioneren? Of: welke kernachtige regel zouden we bijvoorbeeld op billboard langs de snelweg kunnen zetten? Een regel die snel is te lezen en te begrijpen en bij de doelgroep aanzet tot actie: lid worden. Op het moment dat dit jaarverslag werd geschreven, was er een marktonderzoek gaande bij leden en potentiële leden. Op basis hiervan wordt verder nagedacht over de positionering. Wel zijn er in 2022 veel publicitaire initiatieven genomen richting de pers en de eigen uitgaven. Wilt u hiervan een indruk krijgen? Houd dan het nieuws en de nieuwsbrieven op de website in de gaten: <https://kzgw.nl/nieuws>.

10. Jaarverslag van de Webredactie over 2022

De webredactie is in februari 2022 opgericht. Er was onder de vrijwilligers al meteen een flinke belangstelling om hierin zitting te nemen. Inmiddels bestaat de redactie uit maar liefst elf personen met zeer uiteenlopende interesses en deskundigheden: van web-technisch tot puur wetenschappelijk (zie hiervoor het hoofdstuk ‘Samenstelling bestuur, werkgroepbesturen, commissies en administraties’ in deze bundel). Dat is ook nodig omdat het internet voor het KZGW steeds belangrijker wordt. Op dit moment vindt al meer dan 90 procent van onze communicatie plaats via de website (<https://kzgw.nl>), e-mail en sociale media. De maandelijkse nieuwsbrief is een niet meer weg te denken fenomeen, de website wordt steeds drukker bezocht en de database van de Collectie Online (<https://kzgwonline.nl>) is inmiddels een zeer goed vindbare toegang tot de verzamelingen en de activiteiten van het KZGW.

De taken van de webredactie zijn tweeledig: (1) het actueel houden van alle digitale uitingen van het KZGW en (2) het opzetten en uitbouwen van het wetenschapsplatform waarvoor de ideeën in 2022 op papier zijn gezet en in 2023 zijn gerealiseerd. Het is de bedoeling dat dit platform een brede wetenschappelijke invulling krijgt met uiteraard alle mogelijkheden tot discussie die ons digitaal ter beschikking staan. Het platform zal artikelen bevatten van wetenschappers binnen en buiten het KZGW. Voordat een artikel wordt geplaatst vindt er een beoordeling plaats door de webredactie en/of de redactie van Archief en Werken. Ook boeken komen in aanmerking voor plaatsing. Alle reacties op de artikelen worden beoordeeld voordat ze worden geplaatst. Op onze website te vinden op: <https://kzgw.nl/wetenschapsplatform>.

11. Jaarverslag van de Werkgroep Cultuurhistorie (WCH) over 2022

Financiën

Uiteindelijk werd het jaar afgesloten met een exploitatietekort van € 143. Jaarverslag van de Werkgroep Cultuurhistorie (WCH) over 2022

Bestuur

Het bestuur van de werkgroep Cultuurhistorie bestaat in 2022 uit negen leden, maar voor volgend jaar heeft drs. H. Nagelkerke aangegeven als penningmeester te zullen terugtreden. Zijn functie zal moeten worden ingevuld.

Activiteiten

Indringend in 2022 waren de voorbereidingen voor de 700-jarige herdenking van de Vrede van Parijs volgend jaar in 2023. Genoemde vrede werd, met medewerking van de Duitse keizer en de Franse koning, gesloten op 6 Maart 1323 tussen de graven van Holland-Henegouwen en Vlaanderen en de vooraanstaande steden in deze gebieden. Het verdrag betekende het einde van het jarenlange conflict rond de grenzen van de vorstendommen langs de Schelderivier. Vanwege het voorgenomen omvangrijke herdenkingsprogramma in 2023 en de verschillende samenwerkingsverbanden met Zeeuwse, (Zeeuws) Vlaamse steden en de stad Lille waar het archief zich bevindt met de akte van Parijs, zijn er intensieve contacten met de Provincie, verschillende gemeenten in Zeeland, België en Frankrijk en onderzoeksinstituten in Nederland en elders in Europa. Initiatief en organisatie voor dit het project liggen in handen van Arjan van Dixhoorn en Gerard van Keken.

Ondanks bovengenoemde omvangrijke voorbereidingen konden vanaf voorjaar 2022 verschillende symposia en bijeenkomsten worden gerealiseerd, waaronder:

- 9 april: symposium 'Roggeveen en de ontdekking van Paaseiland'. Viering van het Roggeveenjaar in de Zeeuwse Bibliotheek. In 2022 was het 300 jaar geleden dat Jacob Roggeveen Paaseiland ontdekte. In de Zeeuwse Bibliotheek werden twee kleine exposities ingericht: in een vitrine waren objecten uit de collectie van het KZGW opgenomen en twee documenten uit het Nationaal Archief. Tevens was er een foto-expositie over Paaseiland van fotograaf Henk Kloosterhuis. De sprekers bij het mini-symposium waren: Ruud Paesie over de schepen die Roggeveen voer, Jan Boersema over Paaseiland en Roelof van Gelder over de persoon Roggeveen, zijn acties en drijfveren.
- 23 april 2023: uitreiking van de tweejaarlijkse Roggeveen scriptieprijs tijdens een bijzonder mini-symposium. Alle scripties hadden iets te maken met de geschiedenis van Zeeland. De middag was bijzonder omdat, na de tweejaarlijkse Roggeveenlezing door de bekende Roggeveenkenner Roelof van Gelder en de juryvoorzitter, de genomineerde studenten aan het woord kwamen en korte pitches hielden over hun scriptie.
- 18 mei: "middeleeuwse" Vrienden-open avond': een zeer druk bezochte bijeenkomst in Zierikzee. Over de historische rol van Zierikzee in de Middeleeuwen en de Slag van

Zierikzee: het beslissende moment dat leidde tot de Vrede van Parijs. Arjan van Dixhoorn en Jurian Bazen (promovendus over de Vrede van Parijs 1323) waren de sprekers. De bijeenkomst werd door 120 aanwezigen bijgewoond.

- 17 september: 'Publieksdag Rederijkers'. Het programma voorzag in presentaties over de Arnemuidse rederijkers van weleer waarvan het Arnemuids Museum enkele kostbare schatten bewaart. Ook werd er aandacht besteed aan de zoektocht naar Zeeuwse rederijkers, hun netwerken en aan het nut van zulk onderzoek. De voordrachten werden afgewisseld met liederen die Middelburgse rederijkers in de 16e en 17e eeuw schreven op bestaande melodieën. Deze werden uitgevoerd door een gelegenheidsgezelschap onder leiding van Christian Blaha, Middelburgs componist, musicus en koorleider.
- 22 september: Symposium in Haamstede over het Slot Haamstede. Op dit symposium werd het belang van deze bijzondere plek door de eeuwen heen getoond en werden nieuwe ontdekkingen en inzichten in een breder perspectief geplaatst. Daarnaast kwamen de bouwhistorische ontwikkeling en de voormalige bewoners en eigenaren van Slot Haamstede aan bod. Aanleiding voor het congres was het boek *Slot Haamstede tussen zand en zout. Geschiedenis, bouwgeschiedenis en archeologie van een kasteel op Schouwen*, dat in 2021 verscheen.
- 1 oktober: Genootschapsdag in het Zeeuws Museum met een vol programma en aanwezigheid van de pers. Programmaonderdelen waren: presentatie van het nieuwe logo van het KZGW, de officiële schenking aan het KZGW van twee munten (ontwerp en schenker: Chris Rutten) en twee vroeg 19de eeuwse schilderijen van de hand van A. Bruinings van Worrell (schenker Toine Voets), opening van de online expositie over de West-Indische Compagnie en een minisymposium over de Vrede van Parijs in 1323. Hoogtepunt daarin was de expositie met de originele Akte van Parijs in de Tapijtzaal van het museum, uitgeleend door het archief te Lille. Een Franse delegatie van medewerkers van dat archief lichtten de Akte toe. Ook hielden Arjan van Dixhoorn en Juriaan Bazen een voordracht over dit bijzondere historische document. Het programma - dat een aanloop vormde van de verschillende activiteiten rondom de viering van de Vrede van Parijs in 2023 - werd afgesloten met een toespraak van Hans Polman, commissaris van de Koning in Zeeland. Hierna vonden groepsgewijs zaalwandelingen plaats waar de bezoekers werden geïnformeerd over de twee schenkingen en de originele akte.

Leden

De Werkgroep heeft – naast het bestuur – ook een bestand met leden die zijn geïnteresseerd in de activiteiten van de WCH. In 2022 nam dat aantal toe met twee. In totaal zijn er per 1 januari 2023, 174 leden.

Financiën

In 2022 zijn er voor de verschillende activiteiten uitgaven geweest voor symposia en andere bijeenkomsten. Daarnaast zijn er ook uitgaven geweest voor webhosting in het kader van Zeeland 700. Uiteindelijk werd het jaar afgesloten met een exploitatietekort van € 2.577.

12. Jaarverslag van de Werkgroep Geologie over 2022

Bestuur en leden

Het bestuur begon het jaar voltallig, met vijf leden. Tijdens de ALV in februari trad Ruud Lie reglementair af, na 13 jaar secretaris te zijn geweest. Een nieuw bestuurslid bleek niet beschikbaar, zodat het bestuur na de ALV uit vier leden bestond. De taken van de secretaris werden onderling verdeeld. De werkgroep had aan het eind van het verslagjaar 78 leden. De verdeling was: 40 kernleden, een jeugdlid, 33 Volutaleden, twee ereleden en twee KZGW-leden. Twee nieuwe leden meldden zich aan, onder wie een jeugdlid. Daarnaast verloor de werkgroep vier leden, drie door overlijden en één door opzegging. Er kwam een nieuw contactpersoon namens het KZGW.

Activiteiten

Na een lange coronastop kon de werkgroep vrijwel het hele jaar weer normaal functioneren en activiteiten houden. Alleen in januari was het vanwege landelijk coronabeleid nog niet mogelijk om bijeenkomsten te organiseren, waardoor de ALV doorschoof naar februari. Ook het Natuurspreekuur Strandfossielen ging in januari niet door.

Tijdens de reguliere werkgroepavonden werden er vijf lezingen gehouden; ook vond er de algemene ledenvergadering, een determinatieavond en een avond over vakantieavonden en -ervaringen plaats. De bijeenkomsten werden redelijk tot goed bezocht: in het eerste semester gemiddeld 15 tot 20 bezoekers per avond en in het tweede semester gemiddeld 20 tot 25. De werkgroepavonden vinden plaats zijn alleen maar mogelijk dankzij de inzet van enkele trouwe leden die het projecteren van beeldmateriaal faciliteren, en weer anderen die voor koffie/thee/koek zorgen. Waarvoor dank!

De lezingen werden gehouden door:

- 25 maart: Freddy van Nieulande, 'Ammonieten en Nautiloïden';
- 27 mei: Peter de Dreu, 'Een andere kijk op klimaatverandering';
- 28 oktober: Peter Vos, 'Geoarcheologisch onderzoek uitgevoerd voor het Nieuwe Sluis Project Terneuzen';
- 25 november: Johan Vellekoop, 'De Chicxulub inslagkrater als archief van catastrofes en klimaatverandering';
- 23 december: Bram Langeveld: 1) 'Fossiele tanden van de witte haai *Carcharodon carcharias* (Linnaeus, 1758) van de Nederlandse stranden buiten Zeeland en 2) 'De reuzenalk in Nederland'.

Het Natuurspreekuur 'Strandfossielen' werd elf keer gehouden: maandelijks elke tweede woensdag van de maand, behalve in januari. Het is een samenwerkingsverband met natuurmuseum Terra Maris, dat de ruimte biedt voor deze activiteit. Vier werkgroepleden behandelen hier de vragen van het publiek en presenteren ook steeds zelf interessant strandmateriaal.

Het archief van de werkgroep ontbeerde helaas een deskundig beheer, wat er toe heeft geleid het materiaal bij het KZGW onder te brengen. Het oudere materiaal - vooral papier - lag bij dit schrijven al gereed om daar te worden opgenomen, het recente digitale materiaal zal volgen. Van verenigingsblad *Voluta* verschenen zoals gebruikelijk twee nummers. De oudere jaargangen van het blad zijn te raadplegen op de website van de werkgroep.

Financiën

Met een bijna vol activiteitenprogramma zijn de uitgaven na de opgelegde passiviteit in de twee voorgaande coronajaren weer op het oude niveau. Het jaar werd afgesloten met een positief saldo van € 48,14 waarmee de opgebouwde buffer iets groter werd. De financiële positie is gezond, maar wordt vanwege toenemende kosten komende jaren wel een punt van aandacht.

13. Jaarverslag van de Werkgroep Muziek over 2022

Bestuur

(Volgt)

Activiteiten

De volgende vier activiteiten werden in 2021 georganiseerd:

(Volgt)

Financiën

(Volgt)

14. Bijlage

Chronologisch en toegelicht overzicht van een selectie van aanwinsten voor de collecties gedurende het jaar 2022

(Volgt)